

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UWEKEZAJI WA
MITAJI YA UMMA KUHUSU UWEKEZAJI WA
MITAJI YA UMMA KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022**

Idara ya Kamati za Bunge
S.L.P. 941
DODOMA

NOVEMBA, 2023

IKISIRI

Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma (PIC) kuhusu Uwekezaji wa mitaji ya Umma Mwaka wa Fedha 2021/2022, inawasilishwa Bungeni ili kuliwezesha Bunge kuujadili mwenendo wa Uwekezaji wa Mitaji ya Umma na kuazimia kuhusu mwenendo huo. Muundo wa Taarifa hii umezingatia masharti ya Kanuni ya 142 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Kutokana na masharti hayo, Taarifa imegawanyika katika sehemu kuu tatu: Utangulizi, Uchambuzi wa taarifa za Uwekezaji wa Mitaji ya Umma na Maoni na Mapendekezo ya Kamati katika Muundo wa hoja uliowekewa masharti kwenye Kanuni ya 61 (3) ya Kanuni za Bunge.

Sehemu ya kwanza inayofafanua maelezo ya msingi kuhusu Taarifa hii, inabainisha msingi wa ufuatiliaji wa mitaji ya umma ambayo ni Katiba; Kanuni za Bunge; Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu), Sura ya 370; na Sheria nyingine za nchi. Aidha, sehemu hii inabainisha muundo wa uwekezaji wa mitaji ya umma, wigo wa ufuatiliaji wa mitaji ya umma na njia zilizotumika kufuatilia. Njia hizo ni kuchambua taarifa za uwekezaji kwa kuzingatia masharti ya Sheria inayohusika na uwekezaji uliofanyika, kuchambua Taarifa za Msajili wa Hazina (MH) kuhusu hali ya jumla ya mitaji ya umma kwenye taasisi na mashirika ya umma au kwenye Kampuni ambazo serikali ina umiliki wa hisa au kuna maslahi ya umma na Kufanya mahojiano na Bodi na menejimenti za mashirika au taasisi zinazotumia mitaji ya umma.

Sehemu ya Pili inayohusu uchambuzi wa taarifa za uwekezaji wa mitaji ya umma, inafafanua hali na mwenendo wa uwekezaji wa mitaji ya umma kwa mwaka wa fedha 2021/2022. Ufafanuzi unajikita kwenye lengo la kubainisha iwapo: Uwekezaji una ufanisi na tija, Uwekezaji na kama uwekezaji umezingatia taratibu. Katika kufanikisha azma hiyo, mambo matano yabachambuliwa. Mambo hayo ni: gawio na michango katika mfuko mkuu wa Serikali. Michango hiyo ni Mchango wa 15% ya mapato ghafi, Michango ya 70% ya ziada baada ya gharama za uendeshaji na rejesho la Riba na mikopo. Jambo lingine muhimu linaloelezwa katika sehemu hii ni ulinganisho wa ufanisi wa mtaji unaowekezwa kwenye taasisi ambapo serikali ina hisa chache na kule ambapo ina hisa zaidi.

Ufafanuzi katika Sehemu hii, unaonesha kwamba:

- (a) Mashirika 25 yaliyochangia kati ya 66 yanayopaswa kuchangia, yalifikisha mchango wa kiasi cha Shilingi **357,528,737,004.51**. Hali hiyo imedhihirisha ukweli kuwa taasisi nyingi zinazotumia mtaji wa umma zimeacha kutoa gawio;
- (b) Jumla ya Sh **324,025,703,627.12** ambazo ni Kiasi cha mchango wa 15% ya mapato ghafi zilikusanywa kwa mwaka 2021/2022. Kiasi hicho ni ongezeko kwa 69% ikilinganishwa na kiasi cha michango iliyokusanywa kwa mwaka wa fedha 2020/21;
- (c) Jumla ya shilingi **105,017,840,361.84** zilikusanywa kwa mwaka wa fedha 2021/2022 ikiwa ni mchango katika Mfuko Mkuu wa Hazina kutokana na 70% ya ziada baada ya gharama za uendeshaji;
- (d) Hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2022, jumla ya shilingi **54,227,849,370.00** zilikuwa zimekusanywa na Ofisi ya Msajili wa Hazina ikiwa ni marejesho ya mikopo. Kiasi hicho ni ongezeko la ukusanyaji ikilinganishwa na kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2020/2021;
- (e) Kwa mwaka wa fedha 2021/2022, marejesho ambayo Serikali ilipata kutokana na uwekezaji kwenye Kampuni ambapo ina hisa chache ni asilimia 8.9 ikilinganishwa na asilimia 2.2 kutokana na uwekezaji kwenye mashirika ya umma. Tofauti hiyo ni kiashiria cha kutofautiana ufanisi wa mitaji katika uwekezaji kwenye maeneo hayo mawili tofauti.

Vilevile, Sehemu hii ya Pili, inabainisha masuala mbalimbali kuhusu usimamizi na utendaji wa taasisi zinazotumia mtaji wa umma. Masuala hayo ni kama ifuatavyo:-

- (a) Taasisi nyingi za umma zimeendelea kuwa na utegemezi kwa ruzuku kutoka Serikalini bila kuwa na dalili ya kujikwamua kwenye utegemezi wa ruzuku. Hali hiyo ni kinyume na matarajio kwa taasisi hizo kumudu kujiendesha kutokana na kupata faida. Aidha inakinzana na matazamiaio ya kukuza mtaji ili hatimaye ziipunguzie Serikali mzigo;
- (b) Baadhi ya Taasisi zinazotumia mtaji wa umma zinakabiliwa na madeni makubwa lakini hazina mipango wala jitihada za kuyalipa au kuyapunguza madeni hayo. Aidha, zipo baadhi

ya Taasisi ambazo zinapokea Ruzuku kwa ajili y gharama za uendeshaji lakini hazina mpango wa kulipa madeni ikiwemo madeni ya taasisi nyingine za Serikali. Mfano wa taasisi hizo ni SUMA JKT inayokabiliwa na madeni (*receivables*) kwenye Kampuni yake Tanzu ya SUMA *Guard* ambayo inazidai taasisi nyingine za Serikali zilizipatia huduma za Ulinzi; DAWASA ambayo inazidai baadhi ya taasisi za Wizara ya Ulinzi na Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi; na AICC inayozidai taasisi mbalimbali za Serikali kutokana na kutumia kumbi za kukodisha za mikutano.

- (c) Baadhi ya Taasisi zinazotumia mtaji wa umma kuathiriwa na ongezeko la Riba kutokana na kuchelewa kuwalipa wakandarasi au wazabuni kama ilivyothibitishwa katika Ripoti ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2022. Taasisi 12 zinadaiwa jumla ya **shilingi Bilioni 63.77** iliyotokana na Riba na adhabu za kuchelewa kwa malipo mbalimbali.
- (d) Taasisi nyingi zinazotumia mtaji wa umma zimeendela kujiendesha kwa kutokuzingatia vigezo, hali inayosababisha mashaka na wasiwasi katika ufanisi wa mitaji ya umma inayowekezwa na Serikali.
- (e) Taasisi nyingi zinazotumia mitaji ya umma zinakabiliwa na changamoto ya kucheleweshewa huduma ya ununuzi kutokna na Wakala ya Huduma ya Ununuzi Serikalini kuchuku muda mrefu unaofikia zaidi ya miezi sita kabla ya kufikisha huduma.
- (f) Wakala ya Huduma ya Ununuzi Serikalini ina kiasi kikubwa cha matumizi kuliko ukomo uliowekwa na Msajji wa Hazina ambao ni kutokuzidi asilimia 50 ya mapato yake.
- (g) Baadhi ya taasisi zinazotumia mtaji wa umma zinachelewa kukamilisha miradi, jambo linalosababisha kuongezeka kwa gharama za utekelezaji. Mfano wa taasisi hizo ni NSSF kwa kampuni yake Tanzu ya Mkulazi ambayo imechelewa kukamilisha mradi wa Kiwanda cha Sukari Mkulazi.
- (h) Hali mbaya ya Mtafi na fedha ya Mfuko wa Bima ya Afya (NHIF) inayodhihirika kwa kuendelea kushuka kila mwaka kutokana na ongezeko la madeni yanayodaiwa na watoa huduma.
- (i) Baadhi ya taasisi zenye mitaji ya umma zina kiasi kikubwa cha tengo (provision) chechefu jambo linaloathiri mizania ya

vitabu vya taasisi. Mfano wa taasisi hizo ni Mfuko wa Pembejeo wa Taifa AGITF wenye madeni (*receivables*) ya jumla ya **shilingi bilioni 26.4** na SUMA JKT yenye tengo la madeni chechefu ya kiasi kipatacho **Shilingi 50,320,000,000.00**.

- (j) Bohari ya Dawa (MSD) kudai kiasi kikubwa cha madeni (*receivables*) ikizidai taasisi za serikali kama vile Wizara ya Afya, jambo linaloipunguzia Bohari ya Dawa ukwasi na ufanisi.
- (k) Ufungaji wa hesabu za NIC kwa kufuata mwaka wa fedha wa Serikali ambao ni tofauti na mwaka wa kawaida unaotumika kufanya tathmini ya fedha katika sekta ya Bima unaathiri ufanisi wa mitaji iliyowekezwa katika sekta hiyo.

Katika sehemu ya Tatu inayohusu maoni na mapendekezo, taarifa inapendekeza yafuatayo: -

- (i) Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu), Sura ya 370, irekebishwe ili kuweka bayana utaratibu na mfumo wa taasisi zote zinazopata faida ziwajibike kisheria kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali.
- (ii) Serikali iongeze msisitizo kwa taasisi zinazotumia mtaji wa umma ili zitekeleze wajibu wa kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali, na pale ambapo itatokea kutokuzingatiwa kwa wajibu huo, adhabu na hatua nyingine stahiki zitumike kukazia utekelezaji.
- (iii) Serikali iweke utaratibu wa kufanya tathimini ya mara kwa mara kwa taasisi za umma ili kubaini taasisi zinazohitaji ruzuku na zisizohitaji ruzuku.
- (iv) Taasisi za umma zinazotumia mtaji wa umma na ambazo zinzapatiwa ruzuku ya Serikali, zikifikia kiwango cha kujitegemea zipewe muda mahususi wa kuanza kujitegemea ili kutoa nafasi kwa ruzuku ya Serikali itumike.
- (v) Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Mamlaka), Sura ya 370 irekebishwe.
- (vi) Msajiliwa Hazina atengeneze utaratibu wa kufanya mapitio (*review*) ya vigezo vinavyotolewa kwa Bodi za Wakurugenzi pamoja na menejimenti za Taasisi zinazotumia mtaji wa umma ili kuhakikisha kuwa, vinaendana na hali (*status*) ya taasisi au shirika.

- (vii) Serikali iongeze usimamizi wa taasisi zake za uwekezaji zinzotekeleza miradi ili ziziningatie masharti ya mikataba baina yao na wakandarasi au watoa huduma na kuepuka riba za ucheleweshaji; na
- (viii) Uandaliwe utaratibu wa kuziwajibisha bodi za wakurugenzi na menejimenti za taasisi zinazoshindwa kuzingatia masharti ya mikataba na kusababisha hasara katika uwekezaji.
- (ix) Serikali itoe fursa kwa Taasisi za umma zinazofanya biashara za kimataifa kuweza kufuata best practice za soko kwa lengo la kuwawezesha kushiriki kikamilifu na kuweza kushindana kwa lengo la kuwaongezea ufanisi na tija ya uwekezaji kuweza kupatikana na taasisi zote za fedha na ukopeshaji zina sera nzuri ya mikopo;
- (x) Mikataba kati ya taasisi za fedha na mikopo na wakopaji inaandaliwa kwa umakini ili kuboresha na kuondoa mianya inayosababisha mikopo chechefu;
- (xi) Taasisi zinazotumia mitaji ya umma zinaweka Mifumo Madhubuti ya TEHAMA itakayotumika kuchakata maombi na kuweka utaratibu mzuri wa kudhibiti na kuimarisha utoaji na usimamizi na ukusanyaji wa mikopo;
- (xii) Hatua stahiki za kinidhamu zinachukuliwa dhidi ya waliohusika au kusababisha mikopo kuwa katika hali ya mikopo chechefu.
- (xiii) Serikali ifanye tathimini ya taasisi zinazotagemewa kuunganishwa na kubaini financial position zake kabla ya kuziunganisha;
- (xiv) Madeni chechefu yote yalipwe au yafutwe kwenye vitabu vya mashirika au taasisi zinazounganishwa kwa lengo la kuepuka mzigo wa madeni kuhamishiwa kwa taasisi mpya na kuhamishia tatizo la mizania kwa taasisi mpya.
- (xv) Kiundwe chombo maalumu ambacho kitasimamia mikopo chechefu ili kutoa nafasi ya Taasisi mpya kuanza na kumbukumbu safi za Hesabu.
- (xvi) Serikali kupitia Msajili wa Hazina azisaidie taasisi zinazozorota kuandaa mkakati wa mageuzi (Turnaround Strategy) na kuzisimamia kwa karibu ili kuhakikisha zinautekeleza mkakati huo.
- (xvii) Serikali ihakikishe kuwa inazisimamia Bodi zote zinazojiendesha kibiashara ili zinafanye tathimini ya na

kubaini vyanzo vyote mbadala vya mapato na fursa zaidi ya uwekezaji kwa lengo la kuongeza ukwasi wa taasisi na faida ya Serikali.

- (xviii) Serikali kupitia Msajili wa Hazina iongeze usimamizi wa karibu kwa taasisi zinazotekeleza Miradi ili zikamilishe miradi ndani ya muda wa mkataba bila gharama za ziada.
- (xix) Serikali Kuu kwa kushirikiana na Serikali za Mitaa na Serikali za Vijiji iweke mfumo madhubuti wa utoaji wa taarifa kuhusu uharibifu wa maji pale inapotokea; na
- (xx) Serikali ihakikishe kuwa ukaguzi unafanyika mara kwa mara wa miundombinu za maji na kuboresha maeneo chakavu.
- (xxi) Serikali ifanye tathmini ya kina juu ya uhai na uendelevu wa Mfuko;
- (xxii) Mfuko ufanye mapitio na kuboresha utaratibu wa usajili wa makundi ya wanachama wanaojiunga kwa hiyari;
- (xxiii) Mfuko uweke mfumo imara ya TEHAMA kwa ajili ya kutambua wateja halali wanaopata huduma, kama vile matumizi ya Biometric;
- (xxiv) Mfuko uweke mfumo thabiti wa kutambua madai halali yanayoletwa kwa Mfuko kutoka kwa wakatoa huduma; na
- (xxv) Tathimini ya vifurushi vinavyotolewa na Mfuko ifanyike na kuboresha kadiri ya mahitaji ili kuepuka kuumiza pande yoyote kati ya mfuko na wanachama;
- (xxvi) Serikali ifanye tathimini ya kina juu ya mahitaji ya Mtaji kwa baadhi ya mashirika/taasisi zinazojiendesha kibiashara na kuziruhusu kukopa kwa ajili ya kuongeza mtaji na ufanisi katika uwekezaji;
- (xxvii) Serikali iharakishe mchakato wa kuanzisha mfuko wa uwekezaji kwa ajili ya kuyawezesha mashirika ambayo yanafanya vizuri lakini yanachangamoto ya mtaji.
- (xxviii) Serikali ikamilishe mchakato wa Muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu) Sura ya 370 na kuiwasilisha Bungeni kwa uamuzi ili kuweka mazingira ya kisheria yanayoongeza ufanisi katika usimamizi wa mitaji ya umma.

YALIYOMO

Ukurasa

IKISIRI (ABSTRACT)	i
YALIYOMO	vii
ORODHA YA MAJEDWALI	x
ORODHA YA GRAFU.....	xi

SEHEMU YA KWANZA 1

1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Jumla	1
1.2 Muundo wa Taarifa	1
1.3 Msingi wa Ufuatiliaji wa Mitaji ya Umma	2
1.3.1 Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	2
1.3.2 Kanuni za Kudumu za Bunge	2
1.3.3 Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu), Sura ya 370	3
1.3.4 Sheria Mbalimbali kuhusu Uwekezaji wa Mitaji ya Umma.....	3
1.4 Muundo wa Uwekezaji wa Mitaji ya Umma nchini	5
1.5 Wigo (Scope) wa ufuatiliaji wa Mitaji ya Umma.....	5
1.6 Njia zilizotumika	6
1.7 Mambo ya Jumla katika sehemu ya Utangulizi.....	7

SEHEMU YA PILI 8

2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI WA TAARIFA ZA UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA	8
2.1 Maelezo ya Jumla kuhusu Uwekezaji wa Mitaji ya Umma..	8
2.2 Mwenendo wa Jumla wa Uwekezaji wa Mitaji ya Umma..	9
2.2.1 Uwekezaji kwenye Mashirika ambayo Serikali inahisa zaidi ya asilimia 51%	12
2.2.2 Uwekezaji kwenye Kampuni/Taasisi ambazo Serikali ina hisa Chache	13
2.2.3 Hali ya Mitaji katika Kampuni ambazo Serikali ina Hisa Chache	14
2.3 Vigezo Vilivyozingatiwa wakati wa Uchambuzi.....	15

2.3.1	Gawio	16
2.3.2	Mchango wa Asilimia 15 ya Mapato Ghafi.....	19
2.3.3	Asilimia 70 ya Ziada na michango mingineyo	21
2.3.4	Rejesho la Riba na Mikopo	22
2.3.5	Ulinganisho wa Marejesho ya Uwekezaji kati ya (Wakala za Serikali, Mashirika na Taasisi za Umma) na Kampuni ambapo Serikali ina Hisa chache.....	24
2.4	Usimamizi Wa Utendaji Wa Mashirika/Taasisi.....	25
2.4.1	Utegemezi wa Ruzuku Kutoka Serikalini.....	26
2.4.2	Changamoto ya Upungufu wa Mtaji kwa baadhi ya Mashirika ya Umma;	26
2.4.3	Malimbikizo ya madeni yanayotokana na utoaji wa huduma kwa taasisi nyingine za Serikali;.....	27
2.4.4	Ongezeko la Riba itokanayo na ucheleweshaji wa kuwalipa wakandarasi au wazabuni.....	28
2.4.5	Utendaji wa mashirika usiozingatia vigezo vilivyowekwa na Msajili wa Hazina	29
2.4.6	Utendaji wa Wakala wa Manunuzi wa Serikali GPSA	30
2.4.7	Kuchelewa kukamilika kwa miradi jambo linalosababisha kuongezeka gharama za utekelezaji	31
2.4.8	Mpango wa Serikali wa Kupitia Mashirika.....	32
2.4.9	Utendaji wa Mfuko wa Bima ya Afya (NHIF).....	32
2.4.10	Athari za mikopo chechefu.....	33
2.4.11	Madeni ya Wizara ya Afya na Vituo vya Afya kwa Bohari ya Madawa (MSD)	35
2.4.12	Athari kwa Sekta ya Bima	36
SEHEMU YA TATU.....		38
3.0	MAONI NA MAPENDEKEZO	38
3.1	Maoni.....	38
3.2	Mapendekezo	40
3.2.1	Mchango katika Mfuko wa Serikali	40
3.2.2	Utegemezi wa Ruzuku kutoka Serikalini	40

3.2.3	Uzingatiaji wa Vigezo vya Utendaji Vilivyopangwa na Msajili wa Hazina	41
3.2.4	Ongezeko la Riba itokanayo na ucheleweshaji wa kulipa wakandarasi au wazabuni	42
3.2.5	Athari kwa Sekta ya Bima (NIC).....	43
3.2.6	Athari za Mikopo Chechefu	43
3.2.7	Tathimini ya utendaji wa Mashirika	44
3.2.8	Mkakati wa Uhuishaji wa Mashirika yanayojiendesha Kibiashara (Turnaround Strategy)	45
3.2.9	Taasisi kubuni na Kuongeza Vyanzo Mbadala vya Mapato	46
3.2.10	Kutokukamilika kwa Miradi ya Uwekezaji kwa Wakati	46
3.2.11	Udhibiti wa Upotevu wa maji yaliyotibiwa (Mamlaka za Maji).....	47
3.2.12	Kuimarisha Mfuko wa Taifa Bima ya Afya wa Taifa NHIF.....	47
3.2.13	Changamoto ya Mtaji kwa Baadhi ya Taasisi.....	48
3.2.14	Mchakato wa Utungwaji wa Sheria ya Msajili wa Hazina	49
SEHEMU YA NNE		50
4.0	HITIMISHO	50
4.1	Shukurani	50
4.2	Hoja	52
VIAMBATISHO		53
5.0	KIAMBATISHO 01: ORODHA YA UWEKEZAJI WA SERIKALI KWENYE MASHIRIKA NA TAASISI ZA UMMA (PSCS)	53
6.0	KIAMBATISHO 02: ORODHA YA UWEKEZAJI WA SERIKALI KWENYE TAASISI AMBAPO SERIKALI INA <i>HISA CHACHE (MIS)</i> ...	68
7.0	KIAMBATISHO 03: UCHANGANUZI WA MCHANGO KATIKA MFUKO MKUU WA SERIKALI	72

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali Na. 0:1 Mwenendo wa Uwekezaji Katika Mashirika na Taasisi za Umma	10
Jedwali Na. 0:2 Uwiano wa Mtaji na Rejesho kwa Mashirika ambayo Serikali ina Hisa zaidi ya asilimia 51	12
Jedwali Na. 0:3 Uwiano wa Mtaji na Rejesho kwa Mashirika ambapo Serikali ina Hisa chache	13
Jedwali Na. 0:4 Uwiano wa Makusanyo ya Gawio kwa Makadirio	18
Jedwali Na. 0:5 Uwiano wa Makusanyo ya Mchango wa Asilimia 15 ya Mapato Ghafi kwa Makadirio	20
Jedwali Na. 0:6 Uwiano wa Makusanyo ya Mchango wa Asilimia 70 ya Ziada kwa Makadirio	22
Jedwali Na. 0:7 Mwenendo wa Marejesho ya Riba na Mikopo	23

ORODHA YA GRAFU

Grafu Na. 2:1 Hali ya Mtaji wa Umma katika Trilioni kwa Kipindi cha Miaka Mitatu Mfululizo.....	11
Grafu Na. 2:2 Asilimia ya Rejesho kwa Mtaji kwa Kipindi cha Miaka Mitatu Mfululizo.....	11
Grafu Na. 2:3 Mwenendo wa Wastani wa Rejesho katika Asilimia kwa Kipindi cha Miaka Mitatu Mfululizo	14
Grafu Na. 2:4 Uwiano wa Makusanyo ya Mchango wa Asilimia 15 ya Mapato Ghafi kwa Makadirio katika Asilimia kwa Miaka Mitatu Mfululizo	20
Grafu Na. 2:5 Mwenendo wa Kiasi cha Rejesho la Riba na Mikopo Kilichokusanywa katika Bilioni kwa Kipindi cha Miaka Mitatu Mfululizo	24
Grafu Na. 2:6 Ulinganisho wa Marejesho ya Uwekezaji kati ya Taasisi ambapo Serikali ina Hisa nyingi na Kwenye Taasisi ambapo Serikali ina Hisa Chache kw Miaka Mitatu Mfululizo	25

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UWEKEZAJI WA
MITAJI YA UMMA KUHUSU UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA
KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma (PIC) kuhusu Uwekezaji wa Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022, na kuliomba Bunge likubali kuipokea na kuijadili. Taarifa hii inaliarifu Bunge lako kuhusu mwenendo wa Uwekezaji wa Mitaji ya Umma kwa kipindi cha mwaka 2021/2022 ili kuliwezesha Bunge kuujadili mwenendo huo na hatimaye kutoa maazimio yake.

1.2 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa Taarifa hii inajenga msingi wa majadiliano juu ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma, naomba kubainisha muundo wake ili kurahisisha ufuatiliaji wa Waheshimiwa Wabunge. Kimuundo na kimaudhui, Taarifa hii imegawanyika katika Sehemu Kuu tatu kwa mujibu wa Kanuni ya 142 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 zinazojulikana kwa kifupi kuwa ni Kanuni za Bunge. Sehemu hizo ni:-

- (i) Sehemu ya Kwanza inayotoa maelezo ya msingi kuhusu Taarifa hii na kazi za Kamati;
- (ii) Sehemu ya Pili inayofafanua shughuli za Kamati za ufuatiliaji wa Mitaji ya Umma ambazo ni chimbuko la maoni na Mapendekezo yanayotolewa; na
- (iii) Sehemu ya Tatu na ya mwisho inayohitimisha kwa kubainisha mtazamo wa Kamati juu ya uwekezaji wa mitaji ya umma, ambao ni msingi wa Mapendekezo ya Kamati kuhusu maazimio ya Bunge. Sehemu hii imewekwa kwa mfumo wa hoja unaotakiwa kwa mujibu wa Kanuni ya 61(3) ya Kanuni za Bunge, Toleo la Februari, 2023.

1.3 Msingi wa Ufuatiliaji wa Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, Msingi wa shughuli za Kamati katika Ufuatiliaji wa Mitaji ya Umma, unatokana na Bunge kuwa na madaraka yaliyoelezwa kwenye Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, pamoja na sheria zilizotungwa na Bunge kuhusu mambo mbalimbali ya uwekezaji na usimamizi wa mitaji ya umma kama ifuatavyo:-

1.3.1 Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

Mheshimiwa Spika, Ufuatiliaji wa Mitaji ya Umma unaofanywa na Bunge lako tukufu, unatokana na misingi ya uendeshaji wa nchi iliyofafanuliwa na Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Misingi hiyo ni pamoja na nafasi ya Bunge katika kuisimamia na kuishauri Serikali, hususani kuhusu uwekezaji wa mitaji ya umma. Aidha, Ibara ya 96 ya Katiba imelipa Bunge uwezo wa kuunda Kamati na kufafanua majukumu ya Kamati hizo katika Kanuni za Kudumu za Bunge. Kwa msingi huo, shughuli zote za Kamati ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma zinazoripotiwa katika Taarifa hii, zinaendana na kuzingatia masharti hayo.

1.3.2 Kanuni za Kudumu za Bunge

Mheshimiwa Spika, Kanuni za Kudumu za Bunge zinaeleza majukumu ya Kamati za Bunge ikiwa ni pamoja na majukumu ya Kamati hii. Aidha, Kanuni zinafafanua utaratibu wa uendeshaji wa shughuli zote za Kamati za Bunge kama vile shughuli za ufuatiliaji wa mitaji ya umma kwenye taasisi ambazo Serikali ina hisa nyingi na kule ambapo Serikali ina hisa chache. Si hivyo tu, bali pia, Kanuni za Bunge zinaeleza namna ambavyo Taarifa ya Kamati inavyoweza kupangwa kwenye Orodha ya Shughuli za Bunge kama ilivyo leo hii.

Mheshimiwa Spika, Tunafahamu kwamba, Kanuni ya 136 (17) ya Kanuni za Bunge imekupa uwezo wa kuagiza Taarifa hii ipangwe kwenye Orodha ya Shughuli za Bunge za leo ili ijadiliwe. Tunakushukuru kwa kutekeleza mamlaka uliyo nayo na sasa Taarifa hii inawasilishwa Bungeni. Naliomba Bunge liipokee na kuijadili ili kutekeleza jukumu la kuishauri na kuisimamia Serikali katika masuala ya uwekezaji wa mitaji ya umma.

1.3.3 Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu), Sura ya 370

Mheshimiwa Spika, Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu), Sura ya 370, imeanzisha Ofisi ya Msajili wa Hazina (OMH) kwa madhumuni ya utwaaaji (*acquisition*), umilikaji (*holding*) na usimamizi (*management*) wa mitaji ya umma kwa niaba ya Serikali. Kwa mujibu wa Sheria hii, mitaji ya umma ni pamoja na hisa, hati fungani, dhamana ya hisa ya mikopo, rehani ya ndani au nje ya bodi inayotambulika kisheria, ambayo imetolewa na Serikali au kwa niaba ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, Sheria hii pia, imefafanua majukumu na madaraka ya Msajili wa Hazina (MH) katika uwekezaji wa mitaji ya umma unaofuatiliwa na Kamati. Kwa msingi huo, ufuatiliaji wa mitaji ya umma unaendana na kutathmini namna utendaji na uendeshaji wa mitaji ya umma ulivyo na ukubalifu (*Compliance*) wa masharti ya Sheria hii kuhusu usimamizi wa mitaji ya umma.

1.3.4 Sheria Mbalimbali kuhusu Uwekezaji wa Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, Zaidi ya Sheria ya Majukumu na Mamlaka ya Msajili wa Hazina, Sura ya 370, zipo pia

Sheria mbalimbali zinazoweka masharti kuhusu mitaji ya umma na usimamizi wake. Miongoni mwa Sheria hizo ni Sheria ya Mashirika ya Umma, Sura ya 257, Sheria ya Bajeti, Sura ya 439 na Sheria ya Fedha za Umma, Sura ya 348.

Mheshimiwa Spika, Sheria ya Mashirika ya Umma imeweka masharti kuhusu uanzishaji, usimamizi, uongezaji wa ufanisi na mambo mengine yanayohusiana au yanayoweza madhumuni hayo. Kwa sababu hiyo, Kamati, ilizingatia masharti ya Sheria hii ili kujiridhisha iwapo uwekezaji wa mitaji katika mashirika ya umma unafanyika kwa mujibu wa masharti ya sheria kuhusu usimamizi na ufanisi wa uendeshaji unaotumia mitaji ya umma katika mashirika hayo.

Mheshimiwa Spika, Sheria ya Fedha za Umma, imeweka masharti ya udhibiti (*control*), usimamizi (*Management*) na urekebu (*Regulation*) wa makusanyo na matumizi ya fedha za umma katika Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na masharti ya udhibiti na usimamizi wa kibunge wa fedha na rasilimali za umma. Kwa mujibu wa Sheria hiyo, fedha zinazotumika katika mtaji wa umma, mali zilizopo katika vitega uchumi vitokanavyo na fedha za umma na mikopo katika uendeshaji wa vitega uchumi ni sehemu ya rasilimali za umma. Kwa msingi huo, chumo (*Returns*) kutokana na fedha za umma linapaswa kuangaliwa kwa kuzingatia masharti ya Sheria hii.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 17 cha Sheria ya Bajeti, Sura ya 439, kinampa Msajili wa Hazina Madaraka na Majukumu ya kusimamia fedha zinazotolewa kwa ajili ya uwekezaji kwenye taasisi au

mashirika anayoyasimamia. Kwa mujibu wa Kifungu hicho Msajili wa Hazina analo jukumu na madaraka ya kuhakikisha kwamba mashirika na taasisi anazosisimamia zinalipa magawio na michango stahiki kwa serikali. Vilevile ni wajibu wa Msajili wa Hazina kusimamia mitaji, ruzuku, na fedha zote zinazobakizwa katika mashirika ya umma au taasisi nyingine zinazotumia mitaji ya umma. Kwa msingi huo, Sheria ni miongoni mwa miongozo iliyotumiwa na Kamati katika kutathmini mwenendo wa uwekezaji wa mitaji ya umma.

1.4 Muundo wa Uwekezaji wa Mitaji ya Umma nchini

Mheshimiwa Spika, Muktaadha wa Taarifa ya uwekezaji wa mitaji ya umma Bungeni unatokana na muundo unaotumika nchini wa matumizi na usimamizi wa mitaji ya umma. Serikali kwa maana ya mamlaka ya Utendaji nchini (Executive) ndiyo yenye dhamana ya kutumia mitaji ya umma kwa maslahi ya nchi. Bunge (legislature) lina madaraka ya kusimamia na kuishauri serikali kuhusu shughuli za umma ikiwemo uwekezaji wa mitaji ya umma. Kamati hii inalisaidia Bunge kufuatilia tija na ufanisi wa mitaji ya umma kwa kuripoti Bungeni ili kupata uamuzi wa Bunge.

1.5 Wigo (Scope) wa ufuatiliaji wa Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, Ufuatiliaji wa mitaji ya umma ni jambo lenye mawanda (scope) maalumu. Mawanda hayo yanaonesha mipaka ya kazi na ni ukomo wa matarajio ya matokeo ya kazi ya Kamati. Naomba kuliainishia Bunge hili mipaka hiyo kama ilivyobainishwa katika Kifungu cha 11(1) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge. Kanuni hiyo inaweka ukomo wa kazi za Kamati kwenye mambo makuu mawili. Mambo hayo ni:-

- (i) Ufanisi wa miradi ya uwekezaji wa mitaji ya Umma kwa kuzingatia taratibu, Sheria na miongozo mujarabu ya biashara kwenye mashirika ya Umma; na

- (ii) Tija inayopatikana kwa kuwekeza mitaji kwenye Kampuni ambazo Serikali ina hisa.

Mheshimiwa Spika, Katika wigo huo, Kamati inalenga kubaini iwapo uwekezaji wa mitaji ya umma unawezesha upatikanaji wa chumo (*Returns on Investment*). Ili kufikia lengo hilo, Kamati ilitaka kujiridhisha na matokeo ya utaratibu uliopo wa usimamizi wa mitaji ya Umma, namna ambavyo Serikali inahodhi hisa na mali katika wakala za Serikali na Kampuni za biashara kwa kuzingatia masharti ya kifungu cha 10 cha Sheria ya Mamlaka na Majukumu ya Msajili wa Hazina pamoja na sheria nyingine za nchi.

1.6 Njia zilizotumika

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge, Taarifa ya Kamati inayowasilishwa Bungeni inatakiwa kubainisha njia au mbinu zilizotumiwa na Kamati kufanya kazi inayoripotiwa. Naomba kulijulisha Bunge kuwa, Katika ufuatiliaji wa mitaji ya Umma, Kamati ilitumia njia zifuatazo:-

- (i) Kufanya uchambuzi wa masharti ya Sheria inayohusika na uwekezaji uliofanyika ili kubaini uhalali wa wahusika katika uwekezaji huo;
- (ii) Kupokea na kuchambua Taarifa za Msajili wa Hazina (TR) kuhusu hali ya jumla ya mitaji ya umma kwenye taasisi na mashirika ya umma au kwenye Kampuni ambazo serikali ina umiliki wa hisa au kuna maslahi ya umma. Nia ni kupata vigezo vya jumla vya uchambuzi wa taarifa za taasisi zilizohusika na uwekezaji;
- (iii) Kufanya mahojiano na Bodi na menejimenti za mashirika au taasisi zinazotumia mitaji ya umma ili kuthibitisha usahihi wa hali ya mitaji ya umma katika taasisi au mashirika hayo kabla ya kutoa taarifa Bungeni; na

- (iv) Kushuhudia hali ilivyo kwenye baadhi ya miradi ya uwekezaji inayoendeshwa na taasisi na mashirika yanayotumia mitaji ya umma, ili kupata uhalisia.

1.7 Mambo ya Jumla katika sehemu ya Utangulizi

Mheshimiwa Spika, Nimalizie sehemu ya kwanza kwa kusisitiza mambo makuu manne yaliyoelezwa katika sehemu hiyo ambayo ni:

- (i) Kulijulisha Bunge kuhusu Hali na mwenendo wa mitaji ya umma kwa mwaka 2021/2022 ndio lengo la Taarifa hii;
- (ii) Taarifa hii inatarajiwa kuwa msingi wa uamuzi wa Bunge kuhusu Hali na Mwenendo wa Uwekezaji wa mitaji ya umma kwa mwaka 2021/2022;
- (iii) Katiba, Kanuni za Bunge, Sheria ya Mamlaka na Majukumu ya Msajili wa Hazina na sheria nyingine za nchi ndio msingi wa ufuatiliaji wa mitaji ya Umma;
- (iv) Muundo wa Ufuatiliaji wa Mitaji ya Umma unajumuisha Serikali kuwa na mamlaka ya kutumia mitaji katika uwekezaji na Bunge kuwa na madaraka ya kuisimamia na kuishauri Serikali katika shughuli za uwekezaji kwa kuitumia Kamati hii.

Mheshimiwa Spika, Naomba kulijulisha Bunge lako Tukufu kwamba, maelezo hayo ni muhimu katika kufuatilia mtiririko kwenye sehemu ya Pili ya Taarifa hii.

SEHEMU YA PILI

2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI WA TAARIFA ZA UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA

2.1 Maelezo ya Jumla kuhusu Uwekezaji wa Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi wa taarifa za uwekezaji wa mitaji ya umma, dhana ya uwekezaji wa mitaji ya umma ilichukuliwa kuwa ni hatua za Serikali kutumia rasilimali za umma kama vile fedha, ardhi, majengo na dhamana nyingine katika taasisi na mashirika ya umma. Kwa mujibu wa Kifungu cha 2 cha Sheria ya Mamlaka na Majukumu ya Msajili wa Hazina, Sura ya 370, Mtaji wa umma unajumuisha hisa (share), hati fungani (stock debentures), dhamana ya hisa (debenture stock), dhamana ya hisa ya mikopo (loan stock), rehani ndani au nje ya bodi inayotambulika kisheria ambayo imetolewa na Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kwa ufafanuzi huo, uwekezaji unajumuisha ununuzi wa hisa kwenye kampuni binafsi kwa lengo la kupata gawio, kulinda thamani, kutoa huduma au kulinda maslahi ya umma kwenye kampuni zinazohusika. Kwa maana hiyo, Rasilimali zote zinazotumiwa na serikali kwenye vitega uchumi mbalimbali ndizo zinazotambulika kuwa mitaji ya umma.

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka wa fedha 2021/2022 Serikali imewekeza katika mashirika na taasisi za umma 247 kama inavyoonekana katika Kiambatisho Na. 01. Uchanganuzi wa uwekezaji huo unaonesha kuwa serikali imewekeza mtaji katika taasisi za aina zifuatazo:

- (i) Mashirika ya Umma 35 ambayo yanafanya biashara;
- (ii) Taasisi za Elimu ya Juu, Utafiti na Mafunzo stadi 74 ambazo zinatoa Huduma;
- (iii) Mamlaka za Maji na Mabonde 43 ambazo zinashughulikia huduma;

- (iv) Taasisi 22 za Usimamizi na Udhibiti wa Sekta ambazo zinashughulikia huduma;
- (v) Taasisi 14 za Kilimo ambazo zinashughulikia huduma;
- (vi) Taasisi za Afya 06 ambazo zinashughulikia huduma;
- (vii) Mifuko ya Hifadhi za Jamii (4) ambayo zinashughulikia huduma;
- (viii) Taasisi za Uendeshaji wa sekta 7 ambazo zinashughulikia huduma;
- (ix) Taasisi 04 za Rufaa za Sheria ambazo zinashughulikia huduma; na
- (x) Taasisi 44 nyinginezo ambazo pia zinashughulikia huduma.

Mheshimiwa Spika, Serikali pia imewekeza katika taasisi 50 ikiwa na hisa chache kama inavyoonekana katika Kiambatisho Na. 02. Kutokana na uwekezaji wa Serikali katika Taasisi na mashirika yanayotumia mtaji wa umma, mchango katika Mfuko Mkuu wa Serikali ni kama unavyoonekana katika Kiambatisho Na. 3

2.2 Mwenendo wa Jumla wa Uwekezaji wa Mitaji ya Umma

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa mwenendo wa jumla wa uwekezaji unasaidia kuelewa hali ya jumla ya mitaji ya umma na ufanisi wake. Uchambuzi huo unawezesha ulinganisho wa manufaa, tija na ufanisi kwa sekta mbalimbali za kiuchuni au huduma katika vipindi tofauti. Kutokana na umuhimu huo, Kamati ilitaka kujiridhisha katika mwenendo wa uwekezaji kwa kipindi cha miaka mitatu: 2019/2020 hadi 2021/2022.

Mheshimiwa Spika, Mwaka 2019/2020, thamani ya uwekezaji wa mitaji ya umma ilifikia kiasi cha **Shilingi 65,190,000,000,000** na mwaka 2020/2021 kiasi cha **Shilingi 67,950,000,000,000**, lakini mwaka 2021/2022 unaoripotiwa sasa, uwekezaji ulifikia thamani ya **Shilingi 73,360,000,000,000**. Mwenendo huo unaoneshwa katika Jedwali Na. 1

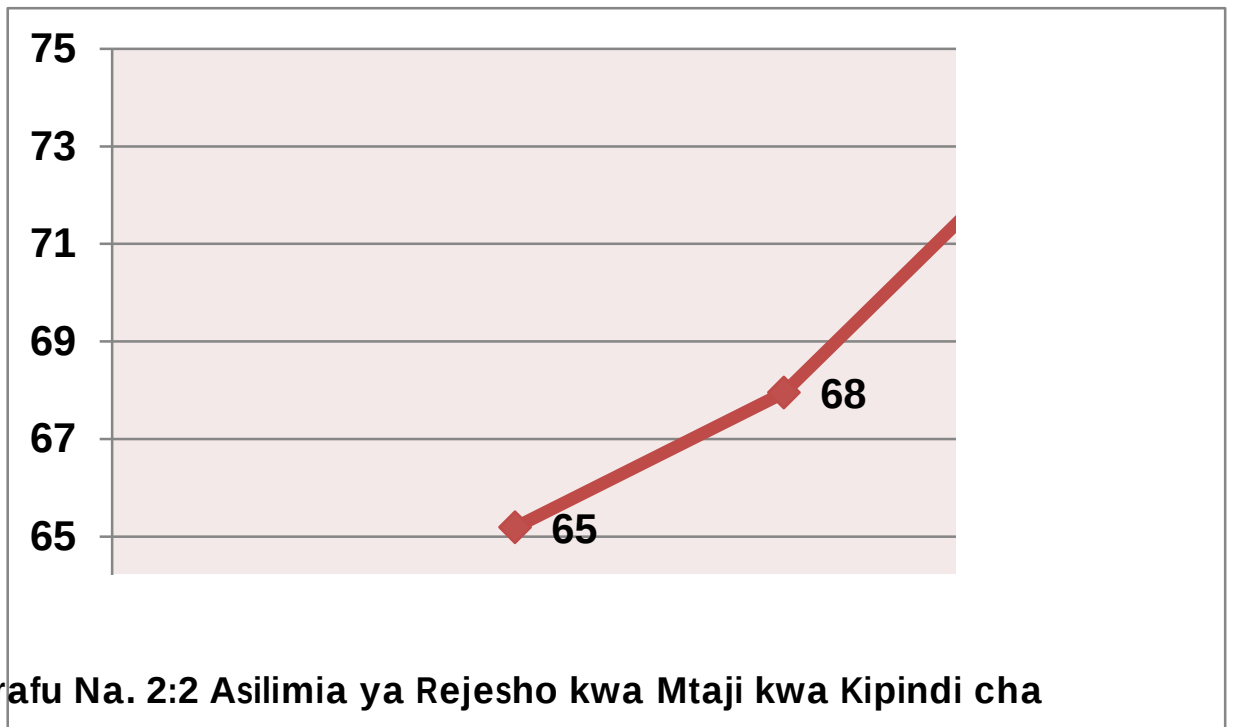
Jedwali Na. 0:1 Mwenendo wa Uwekezaji Katika Mashirika na Taasisi za Umma

Mwaka	Uwekezaji	Rejesho	Asilimia ya Rejesho kwa mtaji
2019/2020	65,190,000,000,000	753,950,000,000	1.16
2020/2021	67,950,000,000,000	637,660,000,000	0.94
2021/2022	73,360,000,000,000	850,250,000,000	1.16

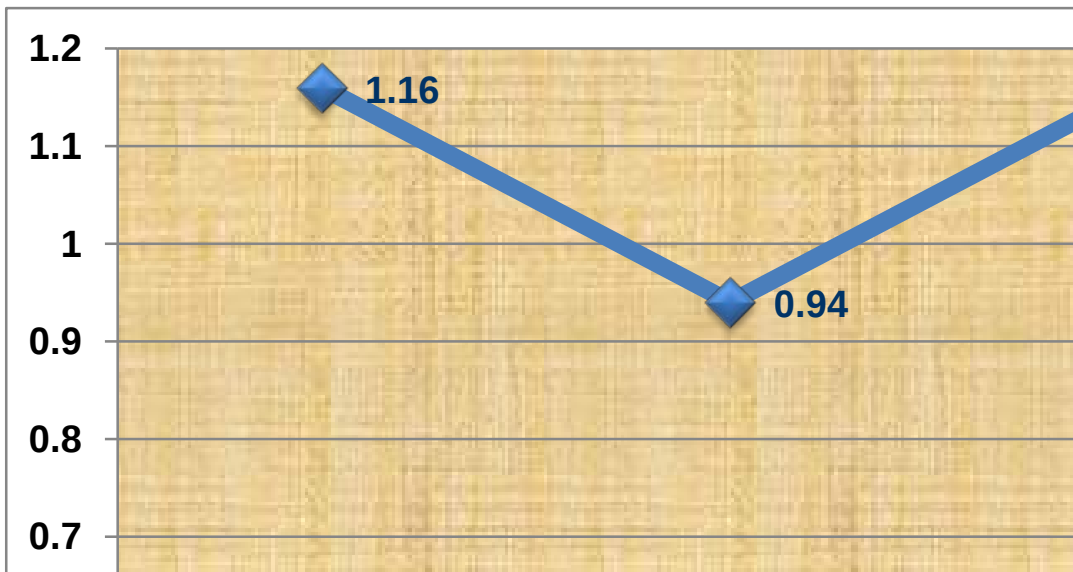
Chanzo: Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha 2021/2022, uk. 43

Mheshimiwa Spika, Mwenendo huo wa mtaji wa umma na rejesho unaonesha kuwa kutoka mwaka wa fedha 2019/2020 hadi 2021/2022, kiwango cha mtaji wa umma kilikuwa kikiongeza kila mwaka kama inavyoonekana katika Grafu Na. 01. Lakini, Mwenendo wa rejesho ulishuka mwaka 2020/2021 na kupanda tena 2021/2022 kama inavyoonekana katika Grafu Na. 02. Hali hiyo inaonesha kushuka kwa ufanisi wa mtaji wa umma kutoka mwaka 2019/2020 hadi mwaka 2020/2021. Hata hivyo, jambo zuri kwa mwenendo huo ni kuongezeka kwa ufanisi wa mtaji wa umma mwaka 2021/2022 ikilinganishwa na mwaka 2020/2021. Taswira halisi ya mwenendo huo ni kama inavyoonekana katika grafu hapa chini.

Grafu Na. 2:1 Hali ya Mtaji wa Umma katika Trilioni kwa Kipindi cha Miaka Mitatu Mfululizo

Grafu Na. 2:2 Asilimia ya Rejesho kwa Mtaji kwa Kipindi cha Miaka Mitatu Mfululizo

Mheshimiwa Spika, Uwekezaji wa mitaji ya umma unaosimamiwa na Msajili wa Hazina umegawanyika katika makundi mawili (2). Kundi la kwanza ni Uwekezaji kwenye mashirika ambayo Serikali inahisa zaidi ya asilimia 51. Kwa ufafanuzi zaidi kiambatisho Na. 01 kinaonesha Orodha ya Mashirika ambayo, Serikali ina hisa zaidi ya asilimia 51.

Mheshimiwa Spika, Kundi la pili ni uwekezaji kwenye taasisi ambazo Serikali ina hisa chache. Kundi hili linajumuisha Kampuni Kumi (10) ambazo zipo nje ya nchi, kwa rejea zaidi Kiambatisho Na. 02 kinaonesha orodha ya Kampuni ambazo Serikali ina hisa chache.

Mheshimiwa Spika Mchanganuo wa hali ya uwekezaji kwa kila kundi ni kama unavyofafanuliwa kwenye taarifa hii:-

2.2.1 Uwekezaji kwenye Mashirika ambayo Serikali inahisa zaidi ya asilimia 51 %

Mheshimiwa Spika, hali ya uwekezaji katika mashirika ambayo serikali ina hisa zaidi ya asilimia 51 ni kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 02.

Jedwali Na. 0:2 Uwiano wa Mtaji na Rejesho kwa Mashirika ambayo Serikali ina Hisa zaidi ya asilimia 51

Mwaka	Mtaji	Rejesho (returns)	Asilimia ya Rejesho kwa Mtaji
2019/2020	62,970,000,000,000	695,880,000,000	0.011
2020/2021	65,430,000,000,000	477,930,000,000	0.007
2021/2022	70,800,000,000,000	645,910,000,000	0.009

Chanzo: Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa Fedha 2021/2022, na Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa Fedha 2020/2021

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa hali hiyo unaonesha kuwa, kwa ujumla upatikanaji wa rejesho kwa mtaji unaowekezwa kwenye mashirika ambayo Serikali ina hisa zaidi ya asilimia 51 si wa kuridhisha. Kamati imebaini kuwa katika kipindi cha miaka mitatu 2019/2020 hadi 2021/2022 rejesho la uwekezaji lililopatikana ni wastani wa asilimia 0.01. Hali hii inaonesha ufanisi mdogo wa vitegauchumi katika mashirika hayo, jambo linalohitaji msisitizo zaidi wa kuirekebisha.

2.2.2 Uwekezaji kwenye Kampuni/Taasisi ambazo Serikali ina hisa Chache

Mheshimiwa Spika, Hali ya Uwekezaji kwenye Kampuni/Taasisi ambazo Serikali ina hisa chache ni kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 03.

Jedwali Na. 0:3 Uwiano wa Mtaji na Rejesho kwa Mashirika ambapo Serikali ina Hisa chache

Mwaka	Mtaji	Rejesho	Asilimia ya Rejesho kwa Mtaji
2018/2019	2,210,000,000,000	58,050,000,000	2.62
2019/2020	2,510,000,000,000	159,730,000,000	6.36
2020/2021	2,560,000,000,000	204,370,000,000	8

Chanzo: Taarifa ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha 2021/2022.

Mheshimiwa Spika, uwekezaji wa Serikali katika Taasisi ambako Serikali ina hisa chache ni sawa na asilimia 3.49 ya uwekezaji wote wa Serikali na mchango wake katika mfuko wa Serikali kwa makusanyo yasiyo ya kikodi ni asilimia 24.03 ya mapato yasiyo ya kikodi yanayotokana na uwekezaji wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kwa ujumla wastani wa rejesho katika mashirika au kampuni ambapo Serikali ina hisa chache ni asilimia 5.7. Wastani huo ni mkubwa kuliko wastani wa rejesho katika mashirika ambapo Serikali ina hisa zaidi ya asilimia 51. Aidha, mwenendo wa wastani wa rejesho unaonesha kuwa ufanisi wa vitegauchumi uliongezeka kila mwaka kuanzia mwaka 2019/2020 hadi mwaka 2021/2022 kama inavyoonekana katika grafu.

Grafu Na. 2:3 Mwenendo wa Wastani wa Rejesho katika Asilimia kwa Kipindi cha Miaka Mitatu Mfululizo

Mheshimiwa Spika, kwa mwenendo huo, rejesho katika taasisi ambazo Serikali ina hisa chache limeongezeka ikilinganishwa na miaka miwili iliyopita. Hali hii inahitaji kuendelezwa kwa kuongeza usimamizi na ufuatiliaji.

2.2.3 Hali ya Mitaji katika Kampuni ambazo Serikali ina Hisa Chache

Mheshimiwa Spika, Ukweli kuhusu Uwekezaji wa Serikali katika Kampuni ambazo Serikali ina hisa chache unaonesha kwamba, aina hii ya mitaji ya umma, inatokana na Serikali kuuza asilimia kubwa ya hisa zake ilizokuwa ikimiliki katika kampuni hizo. Lengo la Serikali kufanya hivyo ni kujiondoa kwenye biashara na kuacha sekta binafsi ijiendeshe kwa ufanisi zaidi.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na lengo hilo, Kifungu cha 10 (1) cha Sheria ya Madini, Sura 123 kinaitaka Serikali kuwa na umiliki wa hisa zisizohamishika (*non-dilutable free carried interest*). Kiasi cha hisa kinatakiwa kuwa hisa zisizopungua asilimia 16 katika kampuni za madini. Serikali imewekeza katika

kampuni za madini zipatazo 56, Kati ya kampuni hizo 10 zipo nje ya nchi na 46 zinaendesha shughuli zake ndani ya nchi. Nia ya masharti hayo na uwekezaji huu ni kusimamia maslahi mapana ya nchi ili kuhakikisha yanalindwa na Serikali na kuwawezesha wananchi kunufaika na rasilimali hizo.

Mheshimiwa Spika, Kampuni ambapo Serikali ina hisa chache zipo katika makundi 9 ambayo ni:

- (i) Kampuni za uzalishaji (manufacturing);
- (ii) Kampuni za uchakataji (processing) ;
- (iii) Kampuni za usafirishaji (transportation) ;
- (iv) Kampuni za uziduaji (extractive) ;
- (v) Kampuni za nishati (oil) ;
- (vi) Kampuni za mawasiliano (communication);
- (vii) Kampuni za huduma za kifedha (financial services) ;
- (viii) Kampuni za ujenzi (construction),
- (ix) Kampuni za utalii (tourism – leisure); na
- (x) Kampuni za huduma nyinginezo (other services)

Mheshimiwa Spika, Thamani ya mtaji wa umma katika kampuni hizo hadi tarehe 30 Juni 2022, ilikuwa ni Shilingi trilioni 2.56. Kati ya fedha hizo, kiasi cha Shilingi trilioni 1.8 sawa na asilimia 70.3 kilikuwa kimewekezwa katika kampuni ambazo zinaendesha shughuli zake ndani ya nchi na Shilingi bilioni 763.62 sawa na asilimia 29.7 kilikuwa kimewekezwa katika Kampuni ambazo zipo nje ya nchi.

2.3 Vigezo Vilivyozingatiwa wakati wa Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Vigezo ni jambo muhimu ili kufikia viwango vya matokeo ya uchambuzi wa Uwekezaji wa mitaji ya Umma. Vigezo ni msingi wa kupata taswira ya hali na mwenendo wa uwekezaji wa mitaji ya umma kwa namna

inayowezesha uamuzi wa Bunge katika kuishauri na kuisimamia Serikali. Kifungu cha 11 (1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, kimelelekeza mambo ambayo Kamati itapaswa kujiridhisha wakati wa kufuatilia uwekezaji wa mitaji ya Umma.

Mheshimiwa Spika, Kifungu hicho cha Nyongeza ya Nane kimebainisha wajibu wa Kamati kujiridhisha iwapo:

- (i) Uwekezaji una ufanisi na tija;
- (ii) Uwekezaji umezingatia taratibu; na
- (iii) Uwekezaji umezingatia sheria na miongozo mujarabu ya biashara.

Mheshimiwa Spika, Ili kubaini ufanisi wa mitaji ya umma na uzingatiaji wa Sheria, Taratibu na miongozo mingine, Kamati ilipochambua uwekezaji unaofanywa kwenye taasisi au shirika la umma, ilitathmini mambo yafuatayo:-

- (i) Kiasi cha chumo (returns) kwa njia ya gawio linalopatikana kutokana na uwekezaji wa mitaji ya umma uliofanyika;
- (ii) Mwenendo wa Makusanyo ya Michango itokanayo na 15% ya mapato ghafi kutoka Taasisi na mashirika ya umma yanayostahili kuchangia kwa mujibu wa Sheria;
- (iii) Kiasi cha Michango kutokana na makusanyo ya ziada na michango mingine;
- (iv) Makusanyo ya TTMS; na
- (v) Marejesho ya Mikopo na Riba.

Mheshimiwa Spika, Mambo hayo ni viashiria vya ufanisi wa uwekezaji wa mitaji ya umma katika taasisi na mashirika ya umma na kwenye kampuni ambapo Serikali ina hisa. Kwa msingi huo, uchambuzi na uchanganuzi wa mitaji ya umma ulifanyika kwa kupima mambo hayo katika taarifa za uwekezaji zilizowasilishwa kwenye Kamati.

2.3.1 Gawio

Mheshimiwa Spika, Kama inavyoeleweka, matarajio ya mmiliki wa mtaji kwenye kitegauchumi chochote ni pamoja na kupata kiasi cha fedha kutoka katika faida iliyopatikana kutokana na uwekezaji. Kiasi hicho kinachojulikana kama gawio ni miongoni mwa mambo yanayoweza kubainisha ufanisi wa uwekezaji wa mitaji ya umma.

Mhehimiwa Spika, Sheria ya Kampuni, Sura ya 180 pamoja na kifungu cha 15(2) (b) cha Sheria ya Msajili wa Hazina, Sura ya 370 imeweka masharti yanayoiwezesha Serikali kupata gawio. Ili kutathimini ufanisi wa uwekezaji wa mitaji ya umma, Kamati ilichambua takwimu za msajili wa Hazina kuhusu gawio lililopokewa na Serikali.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi ulionesha kuwa katika kipindi cha mwaka wa fedha 2021/2022, Serikali ilikusanya jumla ya **Shilingi 357,528,737,004.51** ikiwa ni gawio kutoka kwenye mashirika yanayofanya biashara. Uchambuzi zaidi umebainisha kwamba, katika kipindi cha miaka mitatu mfululizo mwenendo wa upokeaji wa gawio umekuwa ukiongezeka kutoka **shilingi 300,240,481,120.53** mwaka 2019/2020, **Shilingi 308,865,867,072.69** mwaka wa 2020/21 na **shilingi Shilingi 357,528,737,004.51** mwaka 2021/2022. Ongezeko la kutoka mwaka 2020/21 na 2021/22 sawa na ongezeko kwa asilimia 15.76

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka wa fedha 2021/2022 Msajili wa Hazina alikadiria kukusanya jumla ya **Shilingi 372,882,603,001.00** kutokana na Gawio. Taarifa za uwekezaji ambazo Kamati ilizichambua zinaonesha kwamba, hadi kufikia mwezi Juni, 2022, Serikali ilikusanya kiasi cha Shilingi **357,528,737,004.51** Mwenendo wa makadirio na makusanyo ni kama unavyoonekana kwenye jedwali Na. 04 la taarifa, lakini imefafanuliwa kwa kina kwenye Kiambatisho Na. 01 cha taarifa hii.

Jedwali Na. 0:4 Uwiano wa Makusanyo ya Gawio kwa Makadirio

MWAKA	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Kiasi kilichotarajiwa na Msajili wa Hazina	397,000,608,335.30	408,882,000,000.00	372,882,603,001.00
Kiasi kilichokusanywa	300,240,481,120.53	308,865,867,072.69	357,528,737,004.51
Asilimia ya lengo	75.6	75.5	95.9

Chanzo: Zimekusanywa kutoka Taarifa ya Msajili wa Hazina.

Mheshimiwa Spika, Kiasi cha gawio kilichokusanywa kilichangiwa na mashirika 25 kati ya 66 yanayopaswa kuchangia, sawa na asilimia 38 ya Mashirika yaliyotoa gawio kwa Serikali. Hali hii inaonesha kuwa ongezeko hili la gawio linachangiwa na taasisi chache zinazotumia mtaji wa umma huku taasisi nyingi zikiacha kutoa gawio. Kamati inaamini kwamba, laiti uwajibishwaji ungelitumika ili kuzihimiza taasisi zote zinazotumia mtaji wa umma na kujiendesha kibiashara katika ulipaji wa gawio, Serikali ingeliweza kupata kiasi kikubwa zaidi cha gawio jambo ambalo lingengeza uwezo wa Serikali katika uendeshaji wa shughuli za umma.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi zaidi umeonesha kwamba, Mashirika matatu yanayoongoza katika utoaji wa gawio kwa mwaka 2021/2022 ni Benki Kuu iliyotoa **shilingi Bilioni 200**, Airtel Tanzania iliyotoa **shilingi bilioni 104.2** na NMB iliyotoa **shilingi Bilioni 28**, kihesabu **asilimia 93** ya jumla ya gawio kutoka taasisi 25, imepatikana kutoka taasisi tatu zilizoongoza. Kwa mtazamo wa Kamati, iwapo kutakuwa na juhudi mahususi za kufuatilia na kusimamia, gawio litaongezeka. Hali hiyo itawezekana ikiwa Serikali

itatathmini changamoto zilizopo na kusimamia utatuzi wake inavyostahili.

Mheshimiwa Spika, Miongoni mwa hatua stahiki ni pamoja na Ofisi ya Msajili wa Hazina kuhakikisha kuwa miongozo mujarabu ya uwekezaji inazingatiwa ipasavyo. Kwa kufanya hivyo, Serikali itaweza kupata gawio kubwa kutoka kwenye vitegauchumi mbalimbali. Aidha, kisheria, ni wajibu wa kila shirika au kampuni ya biashara inayotumia mtaji wa umma kutoa gawio. Iwapo wajibu huo utatekelezwa inavyotakiwa, bila shaka, Serikali itapata ongezeko la gawio.

2.3.2 Mchango wa Asilimia 15 ya Mapato Ghafi

Mheshimiwa Spika, Miongoni mwa mapato katika Mfuko Mkuu wa Serikali (Consolidated Fund) ni michango kutoka mashirika na taasisi zinazostahili kuchangia. Sheria ya Mamlaka na Majukumu ya Msajili wa Hazina inayataka mashirika yasiyofanya biashara, yatoe asilimia 15 ya mapato ghafi (Gross Revenue) kwa mwaka na kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali. Taarifa zilionyesha kuwa katika kipindi cha mwaka wa fedha 2021/2022, Msajili wa Hazina alipanga kukusanya kiasi cha **shilingi 298,775,479,691.000** kutokana na mapato ghafi ya mashirika na taasisi za Serikali kwa mujibu wa sheria.

Mheshimiwa Spika, Taarifa za uwekezaji ambazo Kamati ilizichambua zinaonesha kwamba, hadi kufikia mwezi Juni, 2022, Serikali ilikusanya kiasi cha **shilingi 324,025,703,627.12** kutokana na mapatao ghafi ya mashirika na taasisi za Serikali. Kiasi hicho ni sawa na **asilimia 108.5** ya lengo. Aidha, kiasi hicho cha mchango wa mapato ghafi kimeongezeka kwa asilima 69 ikilinganishwa na kiasi cha michango iliyokusanywa kwa mwaka wa fedha 2020/21.

Mheshimiwa Spika, Kamati imechambua mwenendo wa upokeaji wa mchango huu kwa kipindi cha miaka mitatu mfululizo kuanzia 2019/20 hadi 2021/22 na kubaini kwamba, kiasi hicho kimekuwa kikipanda na kushuka kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 03.

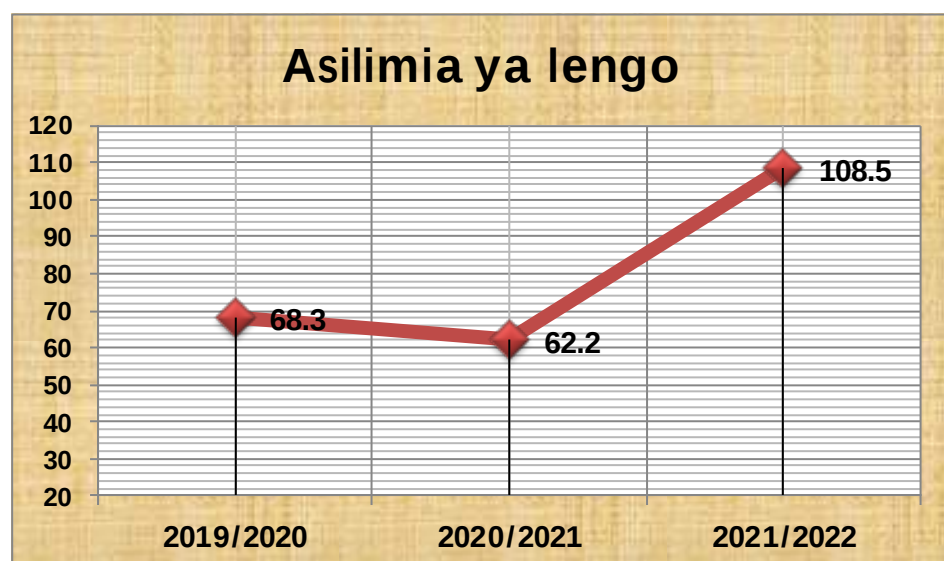
Jedwali Na. 0:5 Uwiano wa Makusanyo ya Mchango wa Asilimia 15 ya Mapato Ghafi kwa Makadirio

MWAKA	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Kiasi kilichotarajiwa na Msajili wa Hazina	414,928,408,262.55	325,419,400,000.00	298,775,479,691.00
Kiasi kilichokusanywa	283,589,921,995.58	202,289,555,816.84	324,025,703,627.12
Asilimia ya lengo	68.3	62.2	108.5

Chanzo: Zimekusanywa kutoka Taarifa ya Msajili wa Hazina.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa mwenendo wa mchango wa asilimia 15 za mapato ghafi katika Mfuko Mkuu wa Serikali unaonesha taswira inayoonekana kwenye Grafu Na. 03

Grafu Na. 2:4 Uwiano wa Makusanyo ya Mchango wa Asilimia 15 ya Mapato Ghafi kwa Makadirio katika Asilimia kwa Miaka Mitatu Mfululizo

Mheshimiwa Spika, Kutokana na mchoro huo, tunaweza kuona kwamba:

- (i) Kwa wastani, ufanisi wa Makusanyo ya Mchango wa asilimia 15 ya mapato ghafi ni asilimia 80 ya lengo la makusanyo, kiwango hicho ni kizuri.
- (ii) Ufanisi ulishuka mwaka 2020/2021 ikilinganishwa na mwaka 2019/2020. Hata hivyo, kwa mwaka 2021/2022 ufanisi uliongezeka hadi kufikia asilimia 108.5. Hata hivyo, upangaji wa malengo ni jambo linalohitaji kutazamwa kwa kina.

Mheshimiwa Spika, mwenendo huu kimahesabu unaonyesha kuwa na ufanisi ingawa bado kazi ya ziada inaitajika kufanyika kwani lengo la makusanyo bado liko chini ukilinganisha na wingi wa mashirika ambayo yanaangukia chini ya kifungu hiki cha kuchangia asilimia 15 kutokana na mapato ghafi. Ni vema Serikali ikaongeza jitihada katika kusimamia mashirika yananyohusika kuhakikisha yanatekeleza kikamilifu jukumu hili la kisheria.

2.3.3 Asilimia 70 ya Ziada na michango mingineyo

Mheshimiwa Spika, Sheria ya Mamlaka na Majukumu ya Msajili wa Hazina, inazitaka taasisi au mashirika ya umma kuwasilisha asilimia 70 ya ziada baada ya kutoa gharama za uendesaji na matumizi yanayoruhusiwa. Kwa mwaka wa fedha 2021/2022, Msajili wa Hazina alipanga kukusanya kiasi cha **shilingi 93,782,962,532.00** kwa mujibu wa masharti hayo ya sheria. Hata hivyo, Taarifa za uwekezaji wa mitaji ya umma zilionesha kuwa, kiasi kilichokusanywa ni shilingi **105,017,840,361.84** sawa na **asilimia 112**.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitathimini makusanyo ya aina hiyo kwa kipindi cha miaka mitatu mfululizo kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 06.

**Jedwali Na. 0:6 Uwiano wa Makusanyo ya Mchango wa Asilimia
70 ya Ziada kwa Makadirio**

MWAKA	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Matarajio ya Msajili wa Hazina	118,752,832,506.95	106,700,000,000.00	93,782,962,532.00
Kiasi kilichokusanywa	156,509,167,422.00	96,801,429,354.12	105,017,840,361.84
Asilimia ya lengo	131.8	90.7	112

Chanzo: Taarifa za Msajili wa Hazina.

Mheshimiwa Spika, kwa mwenendo wa sasa wa ukusanyaji unaonyesa kuna ufanisi kwani kwa kipindi chote cha miaka mitatu lengo lilifikiwa kwa asilimia 90 na zaidi. Ni rai ya Kamati kwa Serikali kuongeza usimamizi kwa mashirika ili kuhakikisha yanafanya vizuri zaidi ili kuongeza faida na mchango wa Serikali kwa ujumla.

Mheshimiwa Spika, muongozo wa Msajili wa Hazina kuhusu uchangiaji/ukusanyaji wa mapato yasiyo ya kikodi unazielekeza Taasisi ambazo hazichangii chini ya sheria ya Gawio, Mchango wa Asilimia 15 na Ziada kuchangia katika Mfuko wa Serikali chini kipengele cha Mchango mingineyo. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kukiukwa kwa muongozo huo ambapo taasisi zinazoangukia katika kipengele hiki baadhi zimekuwa zikipata faida lakini baadhi zimekuwa hazitekelezi kabisa na nyingine zimekuwa zikijipangia kiasi kidogo. Mfano Kamati ilikutana na Bodi ya Chai Tanzania ambayo kwa kipindi cha miaka mitatu mfululizo Bodi imechangia shilingi milioni 2 tu.

2.3.4 Rejesho la Riba na Mikopo

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Sheria ya Mikopo, Misaada na dhamana, Sura 134, Taasisi na Mashirika ya Umma yanaweza kuchukua mikopo kutoka mashirika na taasisi za fedha kwa dhamana ya Serikali. Aidha, kwa mujibu wa Sheria hiyo, Serikali inaweza kuchukua mikopo katika taasisi na mashirika ya fedha na kuzikopesha taasisi na mashirika ya umma ili baadaye zirejeshwe. Ni jukumu la Msajili wa Hazina kufuatilia ulipaji wa mikopo inayostahili kulipwa.

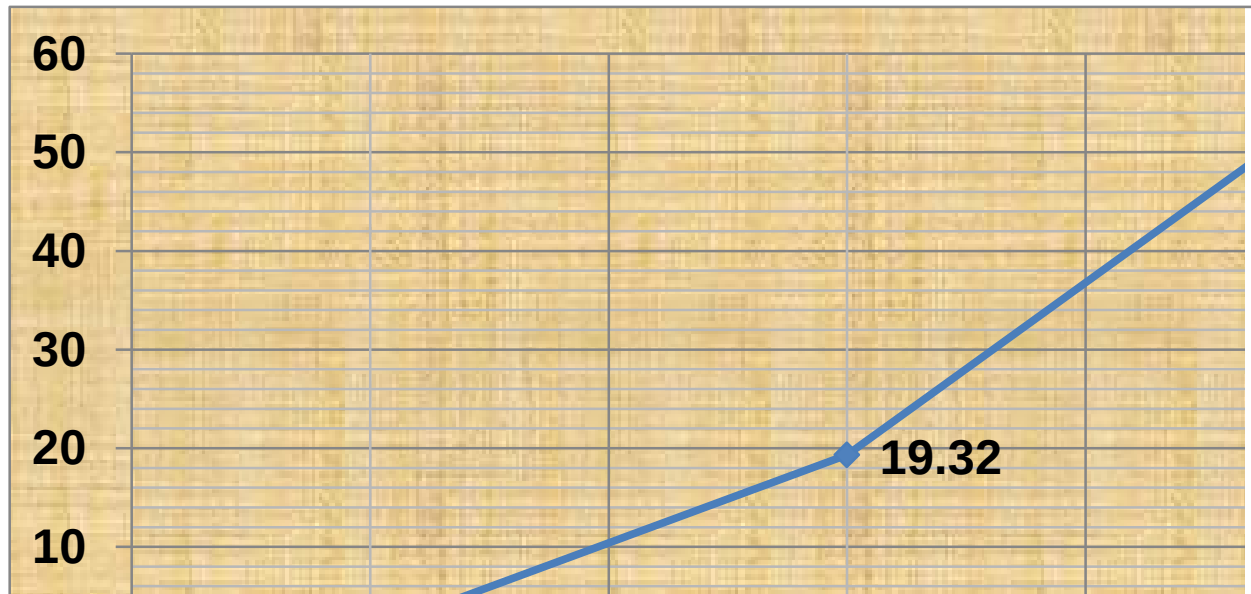
Mheshimiwa Spika, Taarifa zilizowasilishwa kwenye Kamati zinaonesha kuwa hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2022, jumla ya shilingi 54,227,849,370.00 zilikuwa zimekusanywa na Ofisi ya Msajili wa Hazina ambazo ni marejesho ya mikopo. Kiasi hicho ni ongezeko la ukusanyaji ikilinganishwa na kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2020/2021 ambapo zilikusanywa jumla ya shiling **19,316,737,868.50**. Mwenendo wa marejesho na mikopo kwa kipindi cha miaka mitatu mfululizo unaonekana katika jedwali Na. 07 na Grafu Na. 01.

Jedwali Na. 0:7 Mwenendo wa Marejesho ya Riba na Mikopo

MWAKA	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Kiasi kilichokusanywa katika bilioni	1.46	19.32	54.23

Chanzo: Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha 2020/2021 na Taarifa kwa mwaka 2021/2022

**Grafu Na. 2:5 Mwenendo wa Kiasi cha Rejesho la Riba na Mikopo
Kilichokusanywa katika Bilioni kwa Kipindi cha Miaka Mitatu
Mfululizo**

Chanzo: Jedwali Na. 07

Mheshimiwa Spika, Mwenendo huo unaonesha ongezeko la marejesho ya mkopo, ongezeko hilo limetokana na kuiva kwa madeni mengine ambayo yalikuwa hayajaiva. Hata hivyo, pamoja na ongezeko hilo Taasisi ya SUMA JKT imeonyesha kuzorota katika urejeshaji wa mkopo wake. Kuzorota kwa SUMA JKT kunasababishwa na fedha ilizokopeshwa zilitumika kutekeleza Mradi wa Matrekta ambayo iliyakopesha kwa wakulima lakini ulipaji wake haukuwa mzuri na kwa sasa hayalipiki kabisa. Tafsiri yake ni kuwa mtaji wa umma unaotumika katika Mradi huu haukuwa na ufanisi.

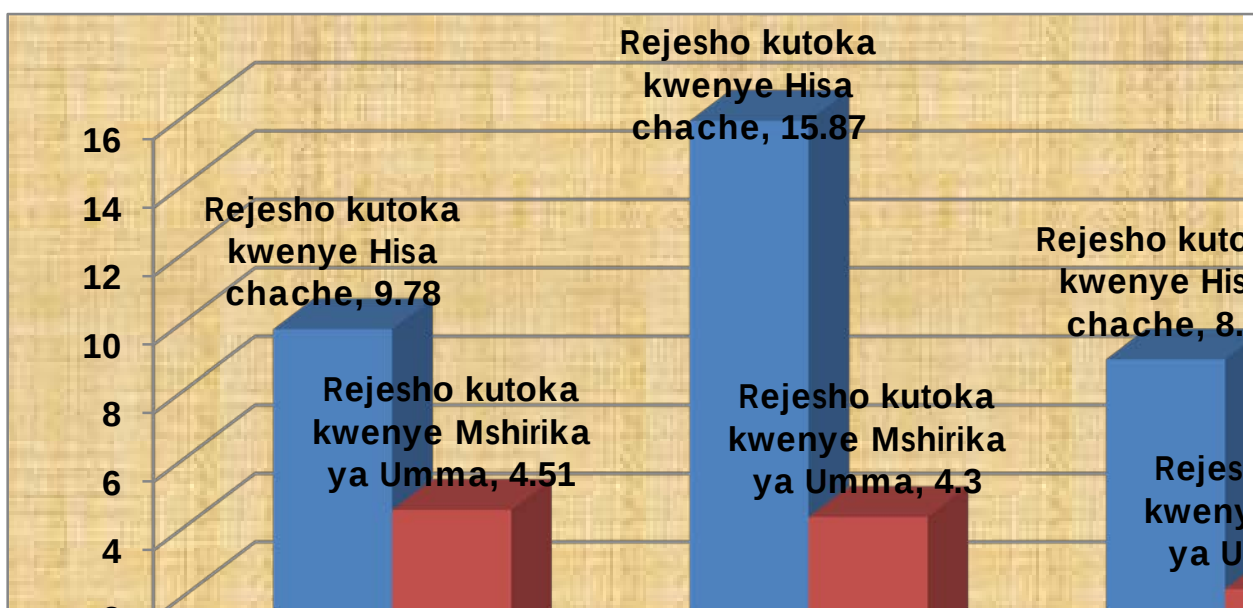
2.3.5 Ulinganisho wa Marejesho ya Uwekezaji kati ya (Wakala za Serikali, Mashirika na Taasisi za Umma) na Kampuni ambapo Serikali ina Hisa chache

Mheshimiwa Spika, ili kufahamu tofauti ya mitaji ya umma katika vitegauchumi ambapo Serikali ina umiliki wa hisa chache na kule ambapo Serikali ina hisa nyingi, Kamati ililinganisha rejesho la uwekezaji. Taarifa zilizochambuliwa na Kamati zinaonesha kuwa, kwa

mwaka 2021/2022, marejesho ambayo Serikali ilipata kutokana na uwekezaji kwenye Kampuni ambapo ina hisa chache ni asilimia 8.9 ikilinganishwa na asilimia 2.2 kutokana na uwekezaji kwenye mashirika ya umma. Tofauti hiyo ni kiashiria cha kutofautiana ufanisi wa mitaji katika uwekezaji kwenye maeneo hayo mawili tofauti.

Mheshimiwa Spika, kwa urahisi wa kutoa taswira ya tofauti kwa miaka mitatu mfululizo, ukokotozi unaonesha tofauti hiyo kama inavyojieleza katika Grafu Na. 06.

Grafu Na. 2:6 Ulinganisho wa Marejesho ya Uwekezaji kati ya Taasisi ambapo Serikali ina Hisa nyingi na Kwenye Taasisi ambapo Serikali ina Hisa Chache kw Miaka Mitatu Mfululizo

Chanzo: Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha 2021/2022

2.4 Usimamizi Wa Utendaji Wa Mashirika/Taasisi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kupokea, kuchambua na kujadili taarifa za Msajili wa Hazina kuhusu utendaji wa baadhi ya Mashirika/taasisi. Kamati hutekeleza jukumu hii kwa kuzingatia Kifungu 11(1)(b) cha Kanuni za Kudumu za Bunge toleo la Februari, 2023 ambayo

inaielekeza Kamati kuchambua na kujadili taarifa zinazohusu uwekezaji katika mashirika ya Umma na kampuni ambazo Serikali ina hisa. Katika kutekeleza hilo Kamati ilibaini mambo mbalimbali ya kiutendaji ambayo ni pamoja na;-

2.4.1 Utegemezi wa Ruzuku Kutoka Serikalini

Mheshimiwa Spika, Uwekezaji wa Serikali katika mashirika/taasisi unafanyika kwa lengo la kuisaidia kupata mapato zaidi na kuimarisha ustawi wa watu. Matarajio ya Serikali ni taasisi hizi zijiendeshe, zipate faida, zikuze mtaji na hatimaye ziipunguzie mzigo kwa kuacha kutegemea Ruzuku kutoka Serikalini. Taarifa za Uwekezaji zimeonesha Taasisi/mashirika mengi yameendalea na hali ya kutegemea Ruzuku kutoka Serikalini bila kuwa na dalili ya kujikwamua kutoka kwenye utegemezi wa ruzuku.

Mheshimiwa Spika, inafahamika mapato ya Serikali yanapaswa kugawanywa kutekeleza majukumu mengi kwa ajili ya kuimarisha ustawi wa jamii, hivyo kwa taasisi hususani zinazojiendesha kibiashara ni vema zikasimamiwa kiukamilifu kuhakikisha zinaongeza ufanisi kwa lengo la kuongeza mapato yake na mtaji na hatimaye ziweze kujitegemea na kuipunguzia Serikali mzigo.

2.4.2 Changamoto ya Upungufu wa Mtaji kwa baadhi ya Mashirika ya Umma;

Mheshimiwa Spika, taarifa ya Uwekezaji imebainisha kuwa baadhi ya Mashirika ya Umma yanakabiliwa na upungufu wa mtaji wa kujiendesha jambo linalosababisha kupungua kwa ufanisi wa utendaji wake. Taarifa za mashirika yanayokabiliwa na Upungufu wa mtaji ziaonyesha upungufu huu umekuwa ukisababishwa na kupata hasara mfululizo kwa kipindi kirefu na kuwa na madeni makubwa.

Mheshimiwa Spika, baadhi ya taasisi hizo ni pamoja na Shirika la ndege la Tanzania (ATCL), Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC), Soko la Bidhaa Tanzania (Tanzania Merchantile Exchange- TMX), Shirika la Uzalishaji mali la Jeshi la Polisi (Tanzania Police Forces Corporation Sole), Shirika la Mawasiliano Tanzania (TTCL), Benki ya Maendeleo (TIB), Kampuni ya Mabasi yaendayo haraka (UDART) na Tanzania Railway Corporation.

Mheshimiwa Spika, Serikali inapaswa kufanya tathimini ya mara kwa mara kwa mashirika yake ili kubaini utendaji wake, ufanisi na tija inayopatikana. Vilevile kubaini hali halisi ya mashirika yake na kuona namna ya kuyasaidia na kuyaokoa mashirika ambayo kwa namna moja ama nyingine kama yangesaidiwa mapema ufanisi wake ungeimarika na mtaji wa umma ungekuwa salama.

2.4.3 Malimbikizo ya madeni yanayotokana na utoaji wa huduma kwa taasisi nyingine za Serikali;

Mheshimiwa Spika, Katika kupitia taarifa za utendaji kwa taasisi mbalimbali, Kamati ilibaini kuwa baadhi ya Taasisi zinakabiliwa na madeni makubwa na hazina mipango wala jitihada za makusudi za kuyalipa au kuyapunguza madeni hayo. Aidha, baadhi ya Taasisi zimekuwa zikipokea Ruzuku (OC) lakini hazina mpango wa kulipa madeni hasa madeni ya taasisi nyingine za Serikali. Jambo hili linaathiri utendaji na ufanisi wa taasisi zinazo wadai.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa taarifa za SUMA JKT ulibaini kuwa taasisi hii inakabiliwa na madeni (*receivable*) kwenye Kampuni zake Tanzu ikiwemo SUMA *Guard* ambayo inazidai taasisi nyingine za Serikali ilizipatia huduma za Ulinzi kiasi cha **shilingi 17,705,067,267.01**, Kampuni Tanzu ya Usafi ambayo inazidai taasisi nyingine za Serikali jumla ya **shilingi**

107,139,660.00, Kampuni ya Ujenzi inadai **Shilingi 14,274,004,942.70** na Kampuni ya Huduma za Bandari inadai **Shilingi 5,976,517,986.70**.

Mheshimiwa Spika, jumla ya kiasi cha Shilingi **38,062,729,856.41** ni mapato ya SUMA JKT ambayo imeshindwa kuyakusanya kutoka kwa taasisi nyingine za Serikali zilizopatiwa huduma kutokulipa. Kama kiasi hichio kingelipwa kingeongeza ukwasi na ufanisi wa SUMA JKT na hivyo tija ya uwekezaji kuongezeka. Ni rai ya Kamati kuwa Serikali isimamie kwa ukali kuhakikisha taasisi zinazohusika zinalipa madeni yake kwa SUMA JKT.

Mheshimiwa Spika, taasisi nyingine inayokumbana na changamoto hii ni DAWASA ambayo inavidai vyombo vya ulinzi na usalama jumla ya shilingi **13,928,498,841.64** inayotokana na huduma ya maji waliyotumia. Vilevile, AICC inazidai taasisi mbalimbali za Serikali kiasi cha takribani **Shilingi 4,446,682,126.00** madeni yatokanayo na kukodi kumbi za mikutano pale AICC. Aidha, Taasisi zilizotumiwa na Kamati kama mfano ni taasisi chache miongoni mwa taasisi nyingi zinazokabiliwa na changamot hii.

Mheshimiwa Spika, Jambo hili linapunguza mapato ya taasisi zinazodai na kuathiri utendaji wake, ni vema Serikali ikazielekeza taasisi zote zinazopata huduma kutoka kwa taasisi nyingine zilipe kwa wakati.

2.4.4 Ongezeko la Riba itokanayo na ucheleweshaji wa kuwalipa wakandarasi au wazabuni.

Mheshimiwa Spika, taasisi inapotekeleza miradi ya Uwekezaji inapaswa kuzingatia mikataba inayoingia baina yake na Wakandarasi wanaotekeleza mradi. Kwa kawaida mikataba hii hubainisha taratibu zote za utekelezaji ikiwemo muda wa malipo na faini

kama malipo yatachelewesha au wajibu mwingine wa mkandarasi. Taarifa za Utendaji wa baadhi ya Taasisi za Uwekezaji zimeonesha kuwepo kwa taasisi/mashirika ambayo yameshindwa kutekeleza masharti ya mkataba katika kufanya malipo ya wazabuni kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa ucheleweshaji huu umesababisha madeni hayo kuendelea kuongezeka baada ya kujumlishiwa riba ya ucheleweshaji hivyo huongeza mzigo kwa Serikali. Hii imethibitishwa na Ripoti ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ya mwaka 2021/22 ambayo imedhihirisha kuwa taasisi kumi na mbili (12) zinadaiwa jumla ya **shilingi Bilioni 63.77** iliyotokana na Riba na adhabu za kuchelewa kwa malipo mbalimbali.

Aidha, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa kwa baadhi ya taasisi zimekuwa zikisababisha ucheweshaji wa makusudi hasa kwenye miradi ya ufadhili (*donor funded projects*).

2.4.5 Utendaji wa mashirika usiozingatia vigezo vilivyowekwa na Msajili wa Hazina

Mheshimiwa Spika, Kwa madhumuni ya ufanisi katika uwekezaji wa mitaji ya umma, Kifungu cha 10(2)(d) cha Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu), Sura 370, kinamtaka Msajili wa Hazina kuzipa Bodi za Wakurugenzi wa mashirika, malengo ya kifedha na vigezo vya utendaji viinavyopaswa kuiongoza bodi katika uendeshaji.

Taarifa mbalimbali za uwekezaji zilizowasilishwa kwenye Kamati zinaonesha kuwepo kwa shida ya baadhi ya Taasisi / mashirika ya Umma kujiendesha kwa kutokuzingatia vigezo. Hali hiyo, ni mashaka na wasiwasi kwa ufanisi wa mitaji ya umma

inayowekezwa na Serikali. Baadhi ya taasisi zimekutwa hazina uwiano mzuri wa mapato na Matumizi jambo linaloathiri mtaji wa taasisi. Uwiano wa madeni ya muda mfupi kulinganisha na mapato ya muda mfupi jambo linaloathiri ulipaji wa madeni haya. Pia, kasi ndogo ya ukusanyaji wa mapato jambo linaloathiri ukwasi wa taasisi.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati kwa taarifa zilizowasilishwa na Msajili wa Hazina kwa kipindi Kamati cha mwezi Agosti na Oktoba zilibaini changamoto hii kwa Taasisi kadhaa ikiwemo Bodi ya Chai (TTB), Mfuko wa Pembejeo wa Taifa (AGTIF), Mfuko wa Bima ya Afya wa Taifa (NHIF), Wakala wa Manunuzi wa Serikali GPSA, na hizi ni kwa uchache tu.

2.4.6 Utendaji wa Wakala wa Manunuzi wa Serikali GPSA

Mheshimiwa Spika, taarifa za uwekezaji za Wakala wa Manunuzi wa Serikali (GPSA) zimebainisha kuwa GPSA imekuwa na utaratibu wa kuchelewesha utoaji wa huduma zake ambapo baadhi ya taasisi za Serikali na Halmashauri mbalimbali zimekuwa zikiwasilisha maombi yake lakini GPDA huchukua muda mrefu hadi zaidi ya miezi sita kabla ya kufikisha huduma.

Aidha, Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa gharama inayotozwa na GPSA katika ununuzi wa magari ya Serikali ni kubwa ukilinganisha na bei halisi ya magari inayotozwa na soko. Ufafanuzi wa GPSA kuhusiana na jambo hili ni kuwa GPSA hulazimika kuagiza na kununua magari kwa Wakala wa Toyota Japan badala ya kununua kwa moja kwa moja kwa mzalishaji. Wakala huyu ambao ni Toyota Tanzania hutoza bei kubwa kuliko bei ya Soko.

Mheshimiwa Spika, GPSA ilieleza kuwa huu ndio utaratibu wa kibiashara wa Toyota Japan ambapo

yeye hafanyi biashara moja kwa moja na wateja bali hupitia kwa mawakala wake. Aidha GPSA waliripoti kuwa Serikali kupitia wizara ya Fedha wanafanya mazungumzo na Toyota Tanzania kuangalia namna ya kutatua changamoto hii. Ni ushauri wa Kamati kuwa Serikali iharakishe mazungumzo haya na kupata ufumbuzi wa tatizo hili kwani limeendelea kuongeza mzigo kwa Serikali.

2.4.7 Kuchelewa kukamilika kwa miradi jambo linalosababisha kuongezeka gharama za utekelezaji

Mheshimiwa Spika, wakati wa kuchambua taarifa za mashirika zilizowasilishwa mbele ya Kamati ilibainika kuwa kuna baadhi ya taasisi na mashirika ya umma yamekuwa na kasi ndogo katika kutekeleza miradi yake ya uwekezaji jambo linalosababisha kuchelewa kukamilika kwa miradi hiyo na hivyo kulazimika kuongeza muda wa utekelezaji. Jambo hili lina athari kwa namna mbili, moja ni kuongezeka kwa gharama za utekelezaji wa mradi kwani hulazimika kulipa riba kwa wakandarasi, Athari ya pili ni kuwa husababisha kuchelewa kuanza kunufaika na kupata chumo litokanalo na uwekezaji huo.

Mheshimiwa Spika, changamoto hii ilibainika kwa taasisi kadhaa ikiwemo NSSF kwa kampuni yake Tanzu ya Mkulazi ambapo mradi wa Kiwanda cha Sukari Mkulazi utekelezaji wake ulitarajia kukamilika Disemba 2022. Mradi huu haujakamilika kwa wakati jambo lililosababisha kufanyika kwa mapitio mapya ya gharama za utekelezaji na kubainika kuwa kuna uhitaji wa ongezeko la dola za Marekani **milioni 32.64**, ambalo ni ongezeko la asilimia 146. Aidha, Kuchelewa kukamilika kwa kiwanda kunasababisha miwa iliyokuwa tayari iharibike na kuongezeka kwa

gharama za utunzaji miwa iliyopita muda wa kuvuna na hivyo kusababisha hasara ya Shiling **Bilioni 2.3**.

Vilevile, Kamati ilibaini kuwa Wakala wa Maji Vijijini (RUWASA) inajitahidi kubuni miradi mingi lakini miradi hii haikamiliki kwa wakati kutokana na kukumbana na changamoto ya upelekaji wa fedha kutoka Serikalini kwenda RUWASA kutokufanyika kwa wakati. Jambo hili husababisha ucheleweshaji unaosababisha riba, pia linaleta wasiwasi juu ya ukamilifu wa Azma ya Serikali iliyopo madarakani ya kufanikisha upatikanaji wa maji safi maeneo ya vijijini kwa zaidi ya asilimia 85 kufikia 2025 (kama inavyoelekezwa katika Ilani ya Uchaguzi ya CCM 2020/2025).

2.4.8 Mpango wa Serikali wa Kupitia Mashirika

Mheshimiwa Spika, Kamati imejulishwa kuwa msajili wa Hazina anafanya mapitio ya taasisi zote kwa lengo la kuona ufanisi wake, kufuta yale yasiyo na tija na kuunganisha baadhi ya mashirika ambayo majukumu yake yanashabihiana. Kamati inatambua na kupongeza juhudi hizi kwani zinalenga kuleta ufanisi na kuongeza tija ya uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatoa angalizo katika kipengele cha kuunganisha Mashirika yanayoshabihiana Serikali iweke umakini kwa lengo la kutohamisha mzigo wa taasisi moja kwenda kwa taasisi nyingine kama ilivyofanyika wakati wa kubadilisha DAWASCO kuwa DAWASA, kuunganisha SELF Microfinance na UTT Microfinance pamoja na kuunganisha TPB na TIB Corporate kuunda TCB.

2.4.9 Utendaji wa Mfuko wa Bima ya Afya (NHIF)

Mheshimiwa Spika, taarifa ya Msajili wa Hazina inaonyesha Mfuko una hali mbaya kifedha na mtaji wa Mfuko umeendelea kushuka kila mwaka kwani

unatafunwa na ongezeko la madeni yanayodaiwa na watoa huduma.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa madeni ya Mfuko kwa kiasi kikubwa yanachangiwa na udhaifu wa Mfumo wa udhibiti wa utoaji wa huduma, mfano kadi moja inaweza kuhudumia mteja zaidi ya mmoja. Mfuko ulitoa taarifa kwa Kamati kuwa kuna uwekezaji umefanyika katika kuimarisha Mfumo wa Utambuzi wa Wanachama na majaribio yamekwishafanyika kwa baadhi ya maeneo ikiwemo Arusha.

Mheshimiwa Spika, mwaka wa fedha 2021/22 mfuko umepata nakisi ya **shilingi bilioni 189.65**, ni maoni ya Kamati kuwa Serikali ifuatilie kwa ukaribu utendaji wa Mfumo kuhakikisha unaimarisha mifumo ya utambuzi wa wagonjwa kwa lengo la kuondoa udanganyifu na kutathimini utendaji wa Mfuko na kuboresha penye mapungufu. Jambo hili litaongeza ukwasi wa mfuko, kuimarisha utendaji wa mfuko na kuleta tija iliyokusudiwa ikizingatiwa kwamba Shirika hili ndilo linatazamiwa kutekeleza jukumu la kusimamia Bima ya Afya kwa wote pindi jambo hili litakapopitishwa.

2.4.10 Athari za mikopo chechefu

Mheshimiwa Spika, wakati wa kuchambua taarifa za uwekezaji wa baadhi ya taasisi Kamati ilibaini kuwa kuna baadhi ya taasisi zinakabiliwa na changamoto ya kuwa na kiasi kikubwa cha tengo chechefu jambo linaloathiri mizania ya vitabu vya taasisi. Changamoto hii ilibainika kwa Mfuko wa Pembejeo wa Taifa AGITF na SUMA JKT.

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2021/22 Mfuko wa Pembejeo wa Taifa ulikuwa unadai madeni (receivable) jumla ya **shilingi 26,422,092,100.55** yanayotokana na mikopo ya pembejeo iliyotolewa

kwa wakulima ambapo kati ya deni hili **Shilingi 21,375,045,194.81** ni tengo la madeni chechefu kwa maana ni madeni hayajaweza kulipwa na yamechukua muda mrefu sasa, kiasi cha mikopo chechefu kwa AGITF ni sawa na **asilimia 81** ya madeni ya Mfuko kinyume na takwa la kisheria linalohitaji tengo la mikopo chechefu kuwa chini ya **asilima 5**.

Mheshimiwa Spika, SUMA JKT pia inakabiliwa na kiasi kikubwa cha tengo la madeni chechefu katika vitabu vyake ambalo ni takribani **Shilingi 50,320,000,000.00** lililotokana na mradi wa kukopesha Matrekta. Msingi wa deni hili ni Serikali iliipatia SUMA JKT mkopo wa Matrekta na zana zake vyenye thamani ya **Shilingi bilioni 61**, Deni hili limekuwa chechefu baada ya SUMA JKT kushindwa kukusanya marejesho kutoka kwa wakulima takribani Shilingi **38,778,866,000.000** lakini pia baadhi ya zana zilizobaki ambazo kutokana na mabadiliko ya teknolojia haziuziki, changamoto hii inasababisha SUMA JKT kushindwa kulipa deni hili la Serikali. Ni rai ya Kamati kuwa Serikali ifanye tathimini na kuangalia namna ya kulifuta deni hili kwa SUMA JKT kwani kiuhalisia halilipiki na linaathiri mizania ya vitabu vya Shirika.

Mheshimiwa Spika, Taarifa za uwekezaji za baadhi ya mashirika inaonyesha uwepo wa haja kwa Serikali kutathimini madeni chechefu ya baadhi ya Mashirika na kuyabadilisha kuwa mtaji (debt to equity convention) kwani vitabu vya hesabu za baadhi ya mashirika vinaathiriwa na uwepo wa madeni hayo. Jambo hili ni hatari kwa misingi ya kibiashara na utendaji wa shirika kwa ujumla. Mfano vitabu vya hesabu vya DAWASA vinaathiriwa na deni la **shilingi Bilioni 47** ilililolirithi wakati DAWASCO ilipokuwa inabadilishwa kuwa DAWASA, Mfuko wa SELF

Microfinance ina deni la **shilingi bilioni 6.03** ilizozirithi wakati wa kuunganishwa na UTT Microfinance, ipo haja ya madeni haya kubadilishwa kuwa mtaji ili kuweka sawa Mizania ya vitabu vya taasisi hizi.

2.4.11 Madeni ya Wizara ya Afya na Vituo vya Afya kwa Bohari ya Madawa (MSD)

Mheshimiwa Spika, MSD imekuwa ikihudumia taasisi za Serikali ikiwemo Wizara ya Afya na Vituo vya Afya kwa kuwauzia dawa na vifaa tiba mbalimbali. MSD inakabiliwa na madeni (receivables) ambayo kwa kiasi kikubwa zinapunguza ufanisi wa Bohari. Taarifa ya CAG ya mwaka wa fedha 2021/2022 imebainisha kuwa katika deni la **shilingi bilioni 375.1** ambalo MSD inadai, **shilingi bilioni 255.66** ni deni inalozidai taasisi za Serikali. Endapo Serikali ingelipa deni hili fedha hizo zingeongeza ukwasi wa MSD na kuongeza ufanisi wake wa kutoa huduma, ni vema Serikali ikalizingatia hili kwa lengo la kuimarisha MSD.

Mheshimiwa Spika, MSD pia imejenga viwanda vya kuzalisha madawa vya Idofi vilivyopo Makambako - Njombe na imefanya manunuzi ya mashine za kuzalisha dawa aina ya vidonge na syrup lakini uzalishaji haujaanza hivyo tija ya uwekezaji inakosekana. Uwekezaji uliofanyika kwa kiwanda hiki ni mkubwa takribani **Shilingi 6,339,814,023.15** zimetumika kununua mitambo ambayo ilitarajiwa kuzalisha dawa hizo. Fedha iliyowekezwa kwenye ununuzi wa mitambo ni kiasi kikubwa na mpaka sasa haijaleta tija yoyote, ni vema MSD ikafanya mapitio (review) ya mpango wa ujenzi wa viwanda vile, kisha mpango mkakati kuviendesha ukaandaliwa ili vianze kufanya kazi kwani fedha za Serikali zimekwisha tumika.

Mheshimiwa Spika, changamoto nyingine ya MSD ni kuwa ilipata hoja ya ukaguzi ya kuruhusu kupokea

dawa ambazo uhai wake (life span) umefikia asilimia 80 kwa maana kuwa zinakaribia kuharibika. Ni vema MSD ihakikishe dawa zinazopokelewa hata kama ni za msaada ziwe ndani ya muda unaokubalika kwani taarifa ya GAG ya mwaka 2021/2022 imeonyesha kuwa Maghala ya MSD yalikuwa na bidhaa zilizoisha muda wake zenye thamani ya shilingi bilioni 28.24, dawa bidhaa hizi mwisho wake ni kuteketezwa na fedha za Serikali (mtaji wa umma) ndio zinagharimia zoezi la uteketezaji.

2.4.12 Athari kwa Sekta ya Bima

Mheshimiwa Spika, Sekta ya Bima ni miongoni mwa maeneo ambayo Mtaji wa umma umewekezwa na unatumika kuisimamia sekta hiyo. Kwa kawaida, katika taasisi, kampuni na mashirika ya bima nchini na duniani kote mwaka wake wa kiuendeshaji ni mwaka wa kawaida wa kalenda (Januari – Disemba). Lakini NIC inalazimika kufuata mwongozo wa Serikali wa kufunga hesabu kwa kuzingatia mwaka wa fedha wa Serikali (Julai – Juni), jambo hili lina athiri tathmini ya mara kwa mara ya sekta ya Bima inayofanywa na NIC ambao pia hulazimika kufunga Hesabu zake kwa kuzingatia mwaka wa fedha wa Serikali, yani Julai kila mwaka – Juni ya mwaka unaofuata.

Mheshimiwa Spika, mwongozo huu unasababisha NIC kujiendesha kinyume na Soko la bima nchini na duniani kwa ujumla kwa maana kuwa tathimini zao hufanyika kwa kutumia hesabu ambazo hazijakaguliwa, lakini pia inasababisha taasisi hii kushindwa kukidhi vigezo vya kuingia mkataba wa bima mtawanyo (*re-insurance*) na makampuni mengine kwasababu mikataba yote ya bima

mtawanyo huzingatia mwaka wa soko la bima Jan – Dec.

NIC inalazimika kuweka mipango yake ya *re-insuarance* kwa vipindi viwili tofauti jambo ambalo ni changamoto kwani ndani ya mwaka mmoja biashara inaweza kwenda tofauti lakini kama ingeingia ya mwaka mzima athari isingekuwa kubwa.

Mheshimiwa Spika, jambo hili linapunguza ufanisi wa Shirika kupunguza ufanisi wa mitaji ya umma uliowekwa NIC. Ni vema taasisi zinazofanya biashara zikapewa uhuru wa kujiendesha na Serikali ikachukua nafasi yake ya kusimamia na kuhakikisha tija inapatikana.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maoni

Mheshimiwa Spika, Katika sehemu hii ya Mwisho nilihakikishie Bunge lako Tukufu kuwa, Taarifa ni matokeo ya kuzingatia masharti ya Kanuni za Bunge kuhusu majukumu ya Kamati, msingi wa kazi za Kamati pamoja na Masharti kuhusu maudhui na muundo wa Taarifa. Kwa ujumla mambo makuu yanayojitokeza katika Taarifa hii ni:

- (i) Baadhi ya Taasisi zinazotumia Mtaji wa Umma hazichangii kabisa na nyingine zinachangia kidogo kuliko inavyostahili katika Mfuko Mkuu wa Serikali;
- (ii) Kuna Taasisi za Uwekezaji zinazoendelea kuwa na utegemezi mkubwa wa ruzuku kutoka Serikalini jambo linaloongeza mzigo kwa Serikalini;
- (iii) Vigezo vya Utendaji vinavyopangwa na Msajili wa Hazina havizingatiwi na taasisi nyingi zinazotumia mtaji wa Umma;
- (iv) Kuna ongezeko la riba kwa taasisi za uwekezaji kutokana na kuchelewesha malipo kwa wakandarasi na watoa huduma wengine;
- (v) Masharti ya Ufungaji wa Hesabu yanayolitaka Shirika la Bima la Taifa kufunga Hesabu kwa mwaka wa fedha wa Serikali ili hali taasisi za bima hufunga hesabu kwa kufuata kalenda ya kawaida ya mwaka jambo linaloisababishia ugumu wa kujipanga kiushindani.
- (vi) Baadhi ya taasisi zinazotumia mtaji wa umma katika uwekezaji hukabiliwa na mikopo chechefu, jambo linalozisababishia uwezo mdogo wa kujiendesha na kushindana katika uwekezaji;
- (vii) Nia ya kuunganisha mashirika yenye majukumu yanayofanana bila kufanya tathmini ya kina

inavyoweza kusababisha taasisi zisizo na changamoto hizo kuathirika;

- (viii) Kuwepo kwa Taasisi zinazotumia Mtaji wa Umma ambazo zinajiendesha kwa kuzorota pasipo kuwa na mkakati maalumu wa mageuzi (*Turnaround strategy*);
- (ix) Kuwepo kwa Taasisi zenye fursa ya kufanya vizuri zaidi kwa kutumia mtaji wa umma zilizonazo lakini hazitumii ipasavyo fursa zilizonazo kiuwekezaji;
- (x) Kutokukamilika kwa miradi ya uwekezaji kwa wakati jambo linaloongeza gharama ya miradi ya uwekezaji na kuchelewesha upatikanaji wa matokeo na tija ya mitaji ya umma;
- (xi) Kukosekana kwa Udhibiti madhubuti wa upotevu katika maji yaliyotibiwa, kunasababisha hasara kwa serikali;
- (xii) Ufanisi mdogo wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya unaotokana na vifurushi kutokuendana na gharama halisi, Watoa huduma kuwasilisha madai yanayozidi huduma iliyotolewa na ukosefu wa Mifumo mdhubuti ya Udhibiti;
- (xiii) Changamoto ya kutokuwa na mitaji ya kutosha kwa baadhi ya Taasisi za uwekezaji kutokana na kutokuwepo kwa mfuko wa uwekezaji; na
- (xiv) Dosari zilizopo katika Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu) Sura ya 370, zinasababisha mianya kwa baadhi ya Bodi kutokuzingatia vigezo na kuongeza ufanisi wa mitaji ya umma.

Mheshimiwa Spika, kwa msingi wa mambo hayo, Kamati inatoa mapendekezo ambayo iwapo Bunge litaridhia yanaweza kuatatua changamoto zilizopo katika uwekezaji wa mitaji ya Umma.

3.2 Mapendekezo

3.2.1 Mchango katika Mfuko wa Serikali

KWA KUWA, Sheria mbalimbali zikiwemo Sheria ya Msajili wa Hazina, Sura 370, Sheria ya Kampuni, Sura ya 180, Sheria ya Fedha za Umma na Sura ya 348 na Sheria ya Bajeti, Sura ya 439 zimeweka masharti yanayozitaka taasisi zinazotumia mtaji wa umma kuchangia katika Mfuko mkuu wa Serikali, Lakini zipo taasisi ambazo hazichangii au zinachangia kidogo kuliko inavyostahili kutokana na kutokuwepo kwa mfumo na utaratibu wa kisheria unaowabana kuhusu kigezo cha uchangiaji.

NA KWA KUWA, kukosekana kwa mfumo wa kisheria kuhusu vigezo vya uchangiaji kumechangia baadhi ya taasisi zinazotumia mtaji wa umma kuacha kuchangia au kuchangia kiasi kidogo, jambo linaloathiri lengo la uwekezaji,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba:

- (a) Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu), Sura ya 370, irekebishwe ili kuweka bayana utaratibu na mfumo wa taasisi zote zinazopata faida ziwajibike kisheria kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali; na
- (b) Serikali iongeze msisitizo kwa taasisi zinazotumia mtaji wa umma ili zitekeleze wajibu wa kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali, na pale ambapo itatokea kutokuzingatiwa kwa wajibu huo, adhabu na hatua nyingine stahiki zitumike kukazia utekelezaji.

3.2.2 Utegemezi wa Ruzuku kutoka Serikalini

KWA KUWA, zipo taasisi zinazotumia mtaji wa umma ambazo zinapata faida ya kutosha, lakini zinaendelea kupata ruzuku ya Serikali, ili hali ruzuku

hiyo ingeliweza kuwekezwa katika vitegauchumi vingine na kuongeza wigo wa fursa za uwekezaji,

NA KWA KUWA, Kuendelea kuzipatia ruzuku taasisi hizo zisizoonesha dalili ya kujikwamua kutoka kwenye utegemezi wa ruzuku hata kama zinapata faida ni kubana fursa zilizopo za kutumia mtaji wa umma katika maeneo mengine ya uwekezaji,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba:

- (a) Serikali iweke utaratibu wa kufanya tathimini ya mara kwa mara kwa taasisi za umma ili kubaini taasisi zinazohitaji ruzuku na zisizohitaji ruzuku; na
- (b) Taasisi za umma zinazotumia mtaji wa umma na ambazo zinazapatiwa ruzuku ya Serikali, zikifikia kiwango cha kujitegemea zipewe muda mahususi wa kuanza kujitegemea ili kuipunguzia Serikali mzigo wa wategemezi wa ruzuku.

3.2.3 Uzingatiaji wa Vigezo vya Utendaji Vilivyopangwa na Msajili wa Hazina

KWA KUWA, Kifungu cha 10(2)(d) cha Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu), Sura 370, kinampa Msajili wa Hazina mamlaka ya kuzipatia Bodi za Wakurugenzi wa mashirika, malengo ya kifedha na vigezo vya utendaji lakini hakuna mfumo wa kuziwajibisha bodi zinazoshindwa kuzingatia vigezo na kujielekeza kwenye malengo,

NA KWA KUWA, Kutokuzingatiwa kwa vigezo na malengo kutokana na kukosekana kwa mfumo wa uwajibishaji, kunasababisha mashaka na wasiwasi kuhusu ufanisi wa mitaji ya umma,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (a) Yafanyike Marekebisho ya Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Mamlaka), Sura ya 370, ili:-

- (i) Kuongeza nguvu kwa Msajili wa Hazina kwa lengo la kumwezesha kufuatilia na kuziwajibisha bodi zinazoshindwa kuzingatia vigezo na kujielekeza kwenye malengo yaliyowekwa.
- (ii) Kuweka utaratibu wa kupata bodi na wajumbe wa bodi kwa njia ya ushindani.
- (b) Msajili wa Hazina atengeneze utaratibu wa kufanya mapitio (*review*) ya vigezo vinavyotolewa kwa Bodi za Wakurugenzi pamoja na menejimenti za Taasisi zinazotumia mtaji wa umma ili kuhakikisha kuwa, vinaendana na hali (*status*) ya taasisi au shirika.

3.2.4 Ongezeko la Riba itokanayo na ucheleweshaji wa kulipa wakandarasi au wazabuni

KWA KUWA, Imebainika kuwepo kwa Taasisi za Serikali zinazotumia mtaji wa umma, ambazo zinajitwika mzigo wa riba kutokana na kutokutekeleza masharti ya mikataba baina yao na wakandarasi au wazabuni,

NA KWA KUWA, Mzigo wa riba kwa taasisi za serikali zinazotumia mtaji wa umma, unaathiri ukwasi (*liquidity*) na ufanisi katika vitegauchumi vya umma, jambo linaloathiri uwezo wa uendeshaji katika uwekezaji;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (a) Serikali iongeze usimamizi kwa taasisi zake za uwekezaji zinazotekeleza miradi ili zizingatie masharti ya mikataba baina yao na wakandarasi au watoa huduma kwa lengo la kuepuka riba za ucheleweshaji; na
- (b) Uandaliwe utaratibu wa kuziwajibisha bodi za wakurugenzi na menejimenti za taasisi

zinazoshindwa kuzingatia masharti ya mikataba na kusababisha hasara katika uwekezaji.

3.2.5 Athari kwa Sekta ya Bima (NIC)

KWA KUWA, Mashirika au Kampuni za biashara katika tasnia ya Bima zinashindana kimataifa na kwamba, zinatumia utaratibu wa kujipanga kihesabu kwa kutumia mwaka wa kawaida wa Kalenda ya mwaka, lakini Shirika la Bima la Taifa (NIC), linajipanga kihesabu kwa kutumia mwaka wa fedha wa serikali,

NA KWA KUWA, Utaratibu wa NIC kufunga hesabu kwa kuzingatia mwaka wa fedha wa Serikali (Julai – Juni), kutokana na maelekezo y Serikali, unaathiri tathmini ya mara kwa mara ya sekta ya Bima inayofanyiwa kazi na NIC; na

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali itoe fursa kwa Taasisi za umma zinazofanya biashara za kimataifa kuweza kufuata *best practice* za soko kwa lengo la kuwawezesha kushiriki kikamilifu na kuweza kushindana kwa lengo la kuwaongezea ufanisi na tija ya uwekezaji kuweza kupatikana.

3.2.6 Athari za Mikopo Chechefu

KWA KUWA, Taarifa za uwekezaji zimeonesha kuwepo kwa taasisi zinazotumia mtaji wa umma, zenye kiasi kikubwa cha mikopo chechefu (*non-performing loans* – NPLs), zikiwemo Mfuko wa Pembejeo wa Taifa na SUMA JKT,

NA KWA KUWA, Mikopo chechefu (*non-performing loans*), kwenye vitabu vya taasisi yoyote inaathiri mizania na kupunguza ukwasi (liquidity) wa taasisi, jambo linaloathiri uendeshaji na ufanisi wa uwekezaji,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ihakikishe kuwa:

- (a) Taasisi zote za fedha na ukopesaji ziwe na sera nzuri ya mikopo;
- (b) Mikataba kati ya taasisi za fedha na wakopaji inaandaliwa kwa umakini ili kuboresha na kuondoa mianya inayosababisha mikopo chechefu;
- (c) Taasisi zinazotumia mitaji ya umma zinaweka Mifumo Madhubuti ya TEHAMA itakayotumika kuchakata maombi na kuweka utaratibu mzuri wa kudhibiti na kuimarisha utoaji na usimamizi na ukusanyaji wa mikopo;
- (d) uchambuzi unafanyika ili kuainisha umri wa mikopo chechefu na kuiondoa kwenye vitabu vya taasisi bila kuathiri ulipaji wa mikopo inayolipika;
- (e) Hatua stahiki za kinidhamu zichukuliwe dhidi ya waliohusika au kusababisha mikopo kuwa katika hali ya mikopo chechefu.

3.2.7 Tathmini ya utendaji wa Mashirika

KWA KUWA, Serikali ina mpango wa kuunganisha baadhi ya Mashirika ya Umma ambayo yenye majukumu yanayoshabihiana na yanayoweza kuunganika, ili kuongeza ufanisi na tija pamoja na kupunguza mzigo wa utegemezi wa Ruzuku kutoka Serikalini,

NA KWA KUWA, zoezi hilo linaweza lisiwe na matokeo bora iwapo tathmini ya hali ya fedha kwa mashirika hayo haitafanyika vizuri na kama hakutakuwa na utaratibu mzuri wa kushughulikia mikopo chacheifu itakayoachwa na mashirika hayo baada ya kuunganishwa,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (a) Serikali ifanye tathimini ya taasisi zinazotagemewa kuunganishwa na kubaini hali ya Kifedha (*financial position*) yake kabla ya kuziunganisha;
- (b) Madeni chechefu yote yalipwe au yafutwe kwenye vitabu vya mashirika au taasisi zinazounganishwa kwa lengo la kuepuka mzigo wa madeni kuhamishiwa kwa taasisi mpya na kuhamishia tatizo la mizania kwa taasisi mpya.
- (c) Kiundwe chombo maalumu ambacho kitasimamia mikopo chechefu ili kutoa nafasi ya Taasisi mpya kuanza na kumbukumbu safi za Hesabu.

3.2.8 Mkakati wa Uhuishaji wa Mashirika yanayojiendesha Kibiashara (Turnaround Strategy)

KWA KUWA, Taarifa za uwekezaji zinaonesha kuwepo kwa taasisi za serikali zinazojiendesha kibishara na ambazo zinasimimiwa na Msajili wa Hazina, lakini zinazorota katika uwekezaji,

NA KWA KUWA,

- (a) Kozorota katika uwekezaji kwa taasisi za serikali zinazojiendesha kibishara ni jambo linalosababisha ziendeleo kuwa mzigo kwa serikali,
- (b) Kuna mfano wa Shirika kama STAMICO ambayo iliwahi kuwa inazorota ikiwa na utegemezi wa Ruzuku kwa 89%, iliposimamiwa na kuandaa Mkakati wa Mageuzi, imeanza kufanya vizuri kiasi cha kuchangia kwenye Mfuko wa Serikali na imeanza pia kupunguza utegemezi hadi kufikia 9% ambayo ni ruzuku ya mishahara tu.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali kupitia Msajili wa Hazina izisaidie taasisi zinazozorota

kwa kuandaa mkakati wa mageuzi (Turnaround Strategy) na kuzisimamia kwa karibu ili kuhakikisha zinautekeleza mkakati huo.

3.2.9 Taasisi kubuni na Kuongeza Vyanzo Mbadala vya Mapato

KWA KUWA, Zipo taasisi au mashirika yanayojiendesha kibiashara ambayo yanayo fursa nzuri ya kuutumia mtaji wa umma na kupata chumo kubwa lakini zimeridhika kuendelea kuwa na utegemezi kwa ruzuku ya Serikali,

NA KWA KUWA, kuendelea kwa taasisi au mashirika yenye fursa nzuri kuwa na dosari ya kutegemea ruzuku hata kama taasisi hizo zina fursa ya kufanya vizuri na kuondokana na utegemezi ni kinyume na matarajio ya Bunge na Serikali katika ufanisi wa mitaji ya umma,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ihakikishe kuwa inazisimamia Bodi zote zinazojiendesha kibiashara ili zinafanye tathimini ya na kubaini vyanzo vyote mbadala vya mapato na fursa zaidi ya uwekezaji kwa lengo la kuongeza ukwasi wa taasisi na faida ya Serikali.

3.2.10 Kutokukamilika kwa Miradi ya Uwekezaji kwa Wakati

KWA KUWA, Utekelezaji wa miradi katika Taasisi zinazotumia Mtaji wa Umma unalenga kuongeza faida katika uwekezaji, lakini zipo Taasisi za umma ambazo zinatekeleza miradi ya uwekezaji kwa kuchelewa kuikamilisha na kusababisha ongezeko la gharama za miradi;

NA KWA KUWA, Gharama kubwa inayosababishwa na kuchelewesha ukamilikaji wa miradi zinaathiri mtaji kutokana na Fedha za Serikali kutumika bila kupata chumo kwa wakati,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali kupitia Msajili wa Hazina iongeze usimamizi wa karibu kwa taasisi zinazotekeleza Miradi ili zikamilishe miradi ndani ya muda wa mkataba bila gharama za ziada.

3.2.11 Udhibiti wa Upotevu wa maji yaliyotibiwa (Mamlaka za Maji)

KWA KUWA, mamlaka za maji hutumia mitaji wa umma katika kutibu maji hivyo zinawajibika kudhibiti upotevu wa Maji yaliyotibiwa hadi kufikia sawa au chini ya asilimia 25;

NA KWA KUWA, taarifa za uwekezaji za Mamlaka za Maji zimebainisha kuwepo kwa tatizo katika udhibiti wa maji yaliyotibiwa kwa kiasi cha kusababisha hasara ya jumla ya **shilingi Bilioni 162.14**;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ihakikishe;

- (a) Mamlaka za maji kwa kushirikiana na Serikali za Mitaa na Serikali za Vijiji iweke mfumo madhubuti wa utoaji wa taarifa kuhusu uharibifu wa miundombinu ya maji pale unapotokea; na
- (b) Ukaguzi unafanyika mara kwa mara wa miundombinu ya maji na kuboresha maeneo chakavu.

3.2.12 Kuimarisha Mfuko wa Taifa Bima ya Afya wa Taifa NHIF

KWA KUWA, Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya unatumia mtaji wa Umma unakabiliwa na mzigo wa gharama kubwa za uendeshaji kutokana na:

- (a) Baadhi ya watoa huduma kuwasilisha madai yasiyo na uhalisia kutokana na Mfuko huo kukosa mifumo madhubuti ya kudhibiti uhalisia wa madai;

- (b) Baadhi ya vifurushi vya Bima ya Afya kutoendana na gharama halisi; na
- (c) Mifumo ya TEHAMA isiyokuwa madhubuti kwa ajili ya udhibiti wa madai na wapokeaji wa huduma

NA KWA KUWA, mzigo huo wa gharama kwa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya unavyoendelea kukua unasababisha wasiwasi na mashaka kuhusu uendelevu wake,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (a) Serikali ifanye tathmini ya kina juu ya uhai na uendelevu wa Mfuko;
- (b) Mfuko ufanye mapitio na kuboresha utaratibu wa usajili wa makundi ya wanachama wanaojiunga kwa hiyari;
- (c) Mfuko uweke mifumo imara ya TEHAMA kwa ajili ya kutambua wateja halali wanaopata huduma, kama vile matumizi ya *Biometric*;
- (d) Mfuko uweke mfumo thabiti wa kutambua madai halali yanayoletwa kwa Mfuko kutoka kwa wakatoa huduma; na
- (e) Tathimini ya vifurushi vinavyotolewa na Mfuko ifanyike na kuboreshwa kadiri ya mahitaji ili kuepuka kuumiza upande wowote kati ya mfuko na wanachama;

3.2.13Changamoto ya Mtaji kwa Baadhi ya Taasisi

KWA KUWA, Utekelezaji wa majukumu ya mashirika yanayotumia mtaji wa umma unaohusisha mahitaji ya mtaji wa uwekezaji, lakini taasisi na mashirika mengi yamebainika kuwa na mtaji mdogo kutokana na kukosekana kwa mfuko wa uwekezaji na kutokuruhusiwa kokopa kwenye taasisi za kifedha,

NA KWA KUWA, Upungufu wa mtaji unaathiri uwezo wa taasisi ya uwekezaji kufanikisha malengo ya kuanzishwa kwake na uwezo wa kuchangia katika Mfuko Mkuu wa Serikali,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (a) Serikali ifanye tathmini ya kina juu ya mahitaji ya Mtaji kwa baadhi ya mashirika/taasisi zinazojiendesha kibiashara na kuziruhusu kukopa kwa ajili ya kuongeza mtaji na ufanisi katika uwekezaji;
- (b) Serikali iharakishe mchakato wa kuanzisha mfuko wa uwekezaji kwa ajili ya kuyawezesha mashirika ambayo yanafanya vizuri lakini yanachangamoto ya mtaji.

3.2.14 Mchakato wa Utungwaji wa Sheria ya Msajili wa Hazina

KWA KUWA, Msingi wa utekelezaji wa majukumu ya Ofisi ya Msajili wa Hazina na Taasisi mbalimbali zinazotumia mtaji wa umma katika uwekezaji ni Sheria;

NA KWA KUWA, Tathmini iliyofanywa na Ofisi ya Msajili wa Hazina inaonesha mambo yanayohitaji kurekebisha kwa Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu) Sura ya 370, lakini kasi ya marekebisho haiendani na umuhimu wa kusahihisha dosari zinazosababishwa na sheria hiyo,

KWA HIYO BASI, Bunge liaazimia kwamba, Serikali ikamilishe mchakato wa Muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Msajili wa Hazina (Madaraka na Majukumu) Sura ya 370 na kuiwasilisha Bungeni kwa uamuzi ili kuweka mazingira ya kisheria yanayoongeza ufanisi katika usimamizi wa mitaji ya umma.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukurani

Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kukupongeza kwa ushindi wa kishindo ulioupata kwenye kinyang'anyiro cha kuwania nafasi ya Urais wa Umoja wa mabunge Duniani, tunaimani na wewe katika kupeperusha bendera la Tanzania na kutangaza sifa njema ya Tanzania katika nafasi ya Uongozi. Aidha, napenda kukushukuru kwa uongozi wako na miongozo mbalimbali uliyoipatia Kamati wakati wa kutekeleza majukumu yake mpaka leo taarifa hii inaposomwa.

Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Naibu Spika pamoja na Wenyevitani wa Bunge kwa weredi waliouonyesha katika kukusaidia kutekeleza jukumu la kuliongoza Bunge. Utekelezaji wa majukumu ya Kamati umefanikiwa kwa kiasi kikubwa kutokana na maelekezo, ushauri na miongozo ya kiti chako kwa kipindi chote cha utekelezaji wa majukumu ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, kipekee napenda kumshukuru na kumpongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kuhakikisha kwamba, kunakuwa na usimamizi bora katika Taasisi na Mashirika ya Umma na kuweka msukumo wa hali ya juu katika uwekezaji wenye tija kwa Taifa ikiwa ni pamoja na kutoa fedha za uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma kwa kutekeleza majukumu ya Kamati hii kwa moyo na uadilifu mkubwa. Aidha nawapongeza kwa kushiriki kikamilifu katika kuboresha mijadala, maoni na mapendekezo ya kamati na kunipa heshima ya kuiwasilisha Taarifa hii mbele ya Bunge lako Tukufu. Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Deus Clement Sangu – Mwenyekiti
2. Mhe. Augustine Vumma Hole, Mb – Makamu Mwenyekiti
3. Mhe. Abbas Gulam Tarimba, Mb
4. Mhe. Aeshi Alfani Hillary, Mb
5. Mhe. Aida Joseph Kenani, Mb
6. Mhe. Amina Daud Hassan, Mb
7. Mhe. Assa Nelson Mekanika, Mb
8. Mhe. Bonah Ladislaus Kamoli, Mb
9. Mhe. Catherine Valentine Magige, Mb
10. Mhe. Charles Muguta Kajege, Mb
11. Mhe. Dkt. John Danielson Pallangyo, Mb-
12. Mhe. Dkt. Oscar Ishengoma Kikoyo, Mb-
13. Mhe. Dkt. Pius Stephen Chaya, Mb
14. Mhe. Francis Kumba Ndulane, Mb
15. Mhe. Fratey Gregory Massay Mb
16. Mhe. George Natany Malima, Mb
17. Mhe. Haji Amour Haji , Mb
18. Mhe. Maryam Azan Mwinyi, Mb
19. Mhe. Matha Nehemia Gwau, Mb
20. Mhe. Mary Masanya, Mb
21. Mhe. Nora Waziri Mzeru, Mb
22. Mhe. Zuena Athumani Bushiri, Mb

Mheshimiwa Spika, Vilevile, napenda kuishukuru Ofisi ya Msajili wa Hazina inayoongozwa na Ndugu Nehemia Mchechu kwa ushirikiano wake wa dhati mliutoa kwa Kamati na kushauri namna bora ya kuzifanya Taasisi na Mashirika ya Umma kuwa na ufanisi katika utendaji na uwekezaji wake kwa lengo la kuleta tija kwa Taifa na kupata chumo lililokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru watumishi wote wa Ofisi ya Bunge wakiongozwa na Katibu wa Bunge Ndugu Nenelwa J. Mwiambi, *ndc* kwa ushirikiano wa hali ya juu waliutoa ikiwa ni pamoja na kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kikamilifu na kwa wakati mpaka sasa ninapowasilisha taarifa hii ya Kamati.

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, taarifa hii ni matokeo ya uchambuzi wa kina kuhusu Uwekezaji wa Mitaji ya Umma unaofanywa na Taasisi na Mashirika ya Umma, maoni na mapendekezo yanayotokana na uchambuzi uliofanywa na Kamati yanalenga kuishauri Serikali katika eneo la Uwekezaji wa Mitaji ya Umma ili uwekezaji huo uwe wa ufanisi na ulete tija kwa Taifa.

Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa hoja kwamba, Bunge sasa likubali kuipokea na kuijadili Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Uwekezaji wa Mitaji ya Umma, kuhusu uchambuzi wa uwekezaji wa Mitaji ya Umma kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022, ili hatimaye kupitisha mapendekezo ili yawe maazimio ya Bunge.

Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa hoja.

Deus Clement Sangu, Mb.

MWENYEKITI

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
UWEKEZAJI WA MITAJI YA UMMA (PIC)**

2 Novemba, 2023

VIAMBATISHO

5.0 KIAMBATISHO 01: ORODHA YA UWEKEZAJI WA SERIKALI KWENYE

MASHIRIKA NA TAASISI ZA UMMA (PSCS)

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
<i>I: Mashirika ya Umma - 35</i>					
1.	Air Tanzania Company Limited	ATCL	100	Ndani ya nchi	Biashara
2.	Arusha International Conference Centre	AICC	100	Ndani ya nchi	Biashara
3.	Cereals and Other Produce Board	CPB	100	Ndani ya nchi	Biashara
4.	Cooperative Audit And Supervision Corporation	COASCO	100	Ndani ya nchi	Biashara
5.	Kariakoo Market Corporation	KMC	49	Ndani ya nchi	Biashara
6.	Kilimanjaro Airports Development Company	KADCO	100	Ndani ya nchi	Biashara
7.	Marine Services Company Limited	MSCL	100	Ndani ya nchi	Biashara
8.	Medical Stores Department	MSD	100	Ndani ya nchi	Biashara
9.	Mzinga Corporation	MZINGA	100	Ndani ya nchi	Biashara
10.	National Development Corporation	NDC	100	Ndani ya nchi	Biashara
11.	National Housing Corporation	NHC	100	Ndani ya nchi	Biashara
12.	National Insurance Corporation	NIC	100	Ndani ya nchi	Biashara
13.	National Ranching Company	NARCO	100	Ndani ya nchi	Biashara
14.	National Service Corporation Sole	SUMA JKT	100	Ndani ya nchi	Biashara
15.	Ngorongoro	NCAA	100	Ndani ya nchi	Biashara

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
	Conservation Area Authority				
16.	Prisons Corporation Sole	SHIMA	100	Ndani ya nchi	Biashara
17.	Self Microfinance Fund	SELF MF	100	Ndani ya nchi	Biashara
18.	State Mining Corporation	STAMIC O	100	Ndani ya nchi	Biashara
19.	Tanzania Agricultural Development Bank Limited	TADB	100	Ndani ya nchi	Biashara
20.	Tanzania Automotive Technology Centre	TATC NYUMB U	100	Ndani ya nchi	Biashara
21.	Tanzania Broadcasting Corporation	TBC	100	Ndani ya nchi	Biashara
22.	Tanzania Commercial Bank	TCB BANK	83	Ndani ya nchi	Biashara
23.	Tanzania Electric Supply Company Limited	TANESCO	100	Ndani ya nchi	Biashara
24.	Tanzania Fertilizer Company	TFC	100	Ndani ya nchi	Biashara
25.	Tanzania Mercantile Exchange Plc	TMX	67	Ndani ya nchi	Biashara
26.	Tanzania National Parks	TANAPA	100	Ndani ya nchi	Biashara
27.	Tanzania Petroleum Development Corporation	TPDC	100	Ndani ya nchi	Biashara
28.	Tanzania Police Force Corporation Sole	TPFCS	100	Ndani ya nchi	Biashara
29.	Tanzania Ports Authority	TPA	100	Ndani ya nchi	Biashara
30.	Tanzania Posts Corporation	TPC	100	Ndani ya nchi	Biashara
31.	Tanzania Railways Corporation	TRC	100	Ndani ya nchi	Biashara
32.	Tanzania Standard Newspapers Limited	TSN	100	Ndani ya nchi	Biashara

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
33.	Tanzania Telecommunications Corporation	TTCL	100	Ndani ya nchi	Biashara
34.	TIB Development Bank	TIB DFI	100	Ndani ya nchi	Biashara
35.	Utt Asset Management And Investor Services	UTT AMIS	100	Ndani ya nchi	Biashara

II: Elimu ya Juu, Utafiti na Mafunzo Stadi - 74

1.	Agency for the Development of Educational Management	ADEM	100	Ndani ya nchi	Huduma
2.	Ardhi Institute Morogoro	ARIMO	100	Ndani ya nchi	Huduma
3.	Ardhi University	ARU	100	Ndani ya nchi	Huduma
4.	Arusha Technical College	ATC	100	Ndani ya nchi	Huduma
5.	Mozambique-Tanzania Centre for Foreign Relations	CFR	100	Ndani ya nchi	Huduma
6.	College of African Wildlife Management	CAWM	100	Ndani ya nchi	Huduma
7.	College of Business Education	CBE	100	Ndani ya nchi	Huduma
8.	Dar es Salaam Institute of Technology	DIT	100	Ndani ya nchi	Huduma
9.	Dar es Salaam Maritime Institute	DMI	100	Ndani ya nchi	Huduma
10.	Dar es Salaam University College of Education	DUCE	100	Ndani ya nchi	Huduma
11.	East African Statistical Training Centre	EASTC	100	Ndani ya nchi	Huduma
12.	Fisheries Education and Training Agency	FETA	100	Ndani ya nchi	Huduma
13.	Institute of Accountancy Arusha	IAA	100	Ndani ya nchi	Huduma
14.	Institute of Adult Education	IAE	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
15.	Institute of Finance Management	IFM	100	Ndani ya nchi	Huduma
16.	Institute of Judicial Administration Lushoto	IJA	100	Ndani ya nchi	Huduma
17.	Institute of Rural Development Planning	IRDP	100	Ndani ya nchi	Huduma
18.	Institute of Social Works	ISW	100	Ndani ya nchi	Huduma
19.	Kibaha Education Centre	KEC	100	Ndani ya nchi	Huduma
20.	Livestock Training Agency	LITA	100	Ndani ya nchi	Huduma
21.	Local Government Training Institute	LGTI HOMBO LO	100	Ndani ya nchi	Huduma
22.	Mbeya University Of Science And Technology	MUST	100	Ndani ya nchi	Huduma
23.	Mkwawa University College of Education	MUCE	100	Ndani ya nchi	Huduma
24.	Moshi Co-operative University	MOCU	100	Ndani ya nchi	Huduma
25.	Muhimbili University of Health and Allied Sciences	MUHAS	100	Ndani ya nchi	Huduma
26.	Mwalimu Julius K. Nyerere University of Agriculture and Technology	MJNUAT	100	Ndani ya nchi	Huduma
27.	Mwalimu Nyerere Memorial Academy	MNMA	100	Ndani ya nchi	Huduma
28.	Mzumbe University	MU	100	Ndani ya nchi	Huduma
29.	National College of Tourism	NCT	100	Ndani ya nchi	Huduma
30.	National Institute of Transport	NIT	100	Ndani ya nchi	Huduma
31.	National Sugar Institute	NSI	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
32.	Nelson Mandela African Institute of Science and Technology	NM-AIST	100	Ndani ya nchi	Huduma
33.	Open University of Tanzania	OUT	100	Ndani ya nchi	Huduma
34.	Sokoine University of Agriculture	SUA	100	Ndani ya nchi	Huduma
35.	Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo	TASUBA	100	Ndani ya nchi	Huduma
36.	Tanzania Institute of Accountancy	TIA	100	Ndani ya nchi	Huduma
37.	Tanzania Public Service College	TPSC	100	Ndani ya nchi	Huduma
38.	Tengeru Institute of Community Development	TICD	100	Ndani ya nchi	Huduma
39.	University of Dar es Salaam	UDSM	100	Ndani ya nchi	Huduma
40.	University of Dodoma	UDOM	100	Ndani ya nchi	Huduma
41.	Uongozi Institute	UONGOZI	100	Ndani ya nchi	Huduma
42.	Vocational Education and Training Authority	VETA	100	Ndani ya nchi	Huduma
43.	Water Institute	WI	100	Ndani ya nchi	Huduma
44.	Architects and Quantity Surveyors Registration Board	AQRB	100	Ndani ya nchi	Huduma
45.	Contractors Registration Board	CRB	100	Ndani ya nchi	Huduma
46.	Engineers Registration Board	ERB	100	Ndani ya nchi	Huduma
47.	Law School of Tanzania	LST	100	Ndani ya nchi	Huduma
48.	Medical Council of Tanganyika	MCT	100	Ndani ya nchi	Huduma
49.	National Board of Accountants and	NBAA	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaaji	Asili ya Uendeshaaji
	Auditors				
50.	Pharmacy Council of Tanzania (Pct)	PCT	100	Ndani ya nchi	Ndani ya nchi
51.	Procurement and Supplies Professionals and Technicians Board	PSPTB	100	Ndani ya nchi	Huduma
52.	Tanzania Nursing and Midwifery Council	TNMC	100	Ndani ya nchi	Huduma
53.	Town Planners Registration Board	TPRB	100	Ndani ya nchi	Huduma
54.	Valuers Registration Board	VRB	100	Ndani ya nchi	Huduma
55.	National Council for Technical and Vocational Education Training	NACTIVE T	100	Ndani ya nchi	Huduma
56.	National Examinations Council of Tanzania	NECTA	100	Ndani ya nchi	Huduma
57.	Tanzania Commission for Universities	TCU	100	Ndani ya nchi	Huduma
58.	Tanzania Institute of Education	TIE	100	Ndani ya nchi	Huduma
59.	Tanzania Library Service Board	TLSB	100	Ndani ya nchi	Huduma
60.	Unesco National Commission	UNESCO NATCOM	100	Ndani ya nchi	Huduma
61.	Centre for Agricultural Mechanization and Rural Technology	CAMAR TEC	100	Ndani ya nchi	Huduma
62.	National Bureau of Statistics	NBS	100	Ndani ya nchi	Huduma
63.	National Institute for Medical Research	NIMR	100	Ndani ya nchi	Huduma
64.	Tanzania Agricultural	TARI	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
	Research Institute				
65.	Tanzania Atomic Energy Commission	TAEC	100	Ndani ya nchi	Huduma
66.	Tanzania Commission for Science and Technology	COSTEC H	100	Ndani ya nchi	Huduma
67.	Tanzania Engineering Manufacturing and Design Organization	TEMDO	100	Ndani ya nchi	Huduma
68.	Tanzania Fisheries Research Institute	TAFIRI	100	Ndani ya nchi	Huduma
69.	Tanzania Forest Research Institute	TAFORI	100	Ndani ya nchi	Huduma
70.	Tanzania Industrial Research and Development Organization	TIRDO	100	Ndani ya nchi	Huduma
71.	Tanzania Livestock Research Institute	TALIRI	100	Ndani ya nchi	Huduma
72.	Tanzania Wildlife Research Institute	TAWIRI	100	Ndani ya nchi	Huduma
73.	Tea Research Institute of Tanzania	TRIT	100	Ndani ya nchi	Huduma
74.	Tobacco Research Institute of Tanzania	TORITA	100	Ndani ya nchi	Huduma

III: Mamlaka za Maji na Mabonde – 43

1.	Arusha Urban Water Supply and Sanitation Authority	AUWSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
2.	Babati Urban Water Supply and Sanitation Authority	BAWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
3.	Bariadi Urban Water Supply and Sanitation Authority	BARUW ASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
4.	Bukoba Urban Water	BUWAS	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
	Supply and Sanitation Authority	A			
5.	Dar Es Salaam Water Supply and Sanitation Authority	DAWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
6.	Dodoma Urban Water Supply and Sanitation Authority	DUWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
7.	Geita Urban Water Supply and Sanitation Authority	GEUWA SA	100	Ndani ya nchi	Huduma
8.	Handeni Trunk Main Water Supply and Sanitation Authority	HTM WSSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
9.	Iringa Urban Water Supply and Sanitation Authority	IRUWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
10.	Kahama Shinyanga Water Supply and Sanitation Authority	KASHW ASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
11.	Kahama Urban Water Supply and Sanitation Authority	KUWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
12.	Kigoma Urban Water Supply and Sanitation Authority	KUWASS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
13.	Lindi Urban Water Supply and Sanitation Authority	LUWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
14.	Makonde Plateau Water Supply and Sanitation Authority	MAKON DE WSSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
15.	Masasi-Nachingwea Water Supply and Sanitation Authority	MANA WASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
16.	Maswa Water Supply	MAUWA	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
	and San- itation Authority	SA			
17.	Mbeya Urban Water Supply and Sanitation Authority	MBEYA UWSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
18.	Morogoro Water Supply and Sanitation Authority	MORUW ASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
19.	Moshi Urban Water Supply and Sanitation Authority	MUWSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
20.	Mpanda Urban Water Supply and Sanitation Authority	MPUWA SA	100	Ndani ya nchi	Huduma
21.	Mtwara Urban Water Supply and Sanitation Authority	MTUWA SA	100	Ndani ya nchi	Huduma
22.	Mugango-Kyabakari Water Supply and Sanitation Authority	MUGAN GO WSSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
23.	Musoma Urban Water Supply and Sanitation Authority	MUWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
24.	Mwanza Urban Water Supply and Sanitation Authority	MWAU WASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
25.	Njombe Urban Water Supply and Sanitation Authority	NJUWA SA	100	Ndani ya nchi	Huduma
26.	Shinyanga Water Supply and Sanitation Authority	SHUWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
27.	Singida Urban Water Supply and Sanitation Authority	SUWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
28.	Songea Urban Water Supply and Sanitation Authority	SOUWA SA	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
29.	Sumbawanga Urban Water Supply and Sanitation Authority	SUWAS A RUKWA	100	Ndani ya nchi	Huduma
30.	Tabora Urban Water Supply and Sanitation Authority	TUWASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
31.	Tanga Water and Sanitation Authority	TANGA UWASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
32.	Vwawa Mlowo Water Supply and Sanitation Authority	VWAW A WSSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
33.	Wanging'ombe Water Supply and Sanitation Authority	WANGI WASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
34.	Rural Water Supply and Sanitation Agency	RUWAS A	100	Ndani ya nchi	Huduma
35.	Internal Drainage Basin Water Board	IDBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
36.	Lake Nyasa Basin Water Board	LNBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
37.	Lake Rukwa Basin Water Board	LRBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
38.	Lake Tanganyika Basin Water Board	LTBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
39.	Lake Victoria Basin Water Board	LVBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
40.	Pangani Basin Water Board	PBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
41.	Rufiji Basin Water Board	RBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
42.	Ruvuma and Southern Coast Basin Water Board	RSCBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
43.	Wami-Ruvu Basin Water Board	WRBWB	100	Ndani ya nchi	Huduma
IV: Usimamizi na Udhibiti wa Sekta - 22					
1.	Bank of Tanzania	BOT	100	Ndani ya nchi	Huduma
2.	Business Registration and	BRELA	100	Ndani ya	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaaji	Asili ya Uendeshaaji
	Licensing Agency			nchi	
3.	Capital Markets and Securities Authority	CMSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
4.	Energy and Water Utilities Regulatory Authority	EWURA	100	Ndani ya nchi	Huduma
5.	Fair Competition Commission	FCC	100	Ndani ya nchi	Huduma
6.	Gaming Board of Tanzania	GBT	100	Ndani ya nchi	Huduma
7.	Land Transport Regulatory Authority	LATRA	100	Ndani ya nchi	Huduma
8.	Mining Commission	MC	100	Ndani ya nchi	Huduma
9.	National Environment Management Council	NEMC	100	Ndani ya nchi	Huduma
10.	Petroleum Upstream Regulatory Authority	PURA	100	Ndani ya nchi	Huduma
11.	Public Procurement Regulatory Authority	PPRA	100	Ndani ya nchi	Huduma
12.	Tanzania Airports Authority	TAA	100	Ndani ya nchi	Huduma
13.	Tanzania Atomic Energy Commission	TAEC	100	Ndani ya nchi	Huduma
14.	Tanzania Bureau of Standards	TBS	100	Ndani ya nchi	Huduma
15.	Tanzania Civil Aviation Authority	TCAA	100	Ndani ya nchi	Huduma
16.	Tanzania Communication Regulatory Authority	TCRA	100	Ndani ya nchi	Huduma
17.	Tanzania Fertilizer Regulatory Authority	TFRA	100	Ndani ya nchi	Huduma
18.	Tanzania Insurance Regulatory Authority	TIRA	100	Ndani ya nchi	Huduma
19.	Tanzania Medicine and Medical Devices	TMDA	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
	Authority				
20.	Tanzania Plant Health and Pesticides Authority	TPHPA	100	Ndani ya nchi	Huduma
21.	Tanzania Shipping Agencies Corporation	TASAC	100	Ndani ya nchi	Huduma
22.	Tanzania Trade Development Authority	TANTRA DE	100	Ndani ya nchi	Huduma
V: Taasisi za Kilimo - 13					
1.	Agricultural Seed Agency	ASA	100	Ndani ya nchi	Huduma
2.	Tanzania Official Seed Certification Institute	TOSCI	100	Ndani ya nchi	Huduma
3.	Tanzania Smallholders Tea Development Agency	TSHTDA	100	Ndani ya nchi	Huduma
4.	National Food Reserve Agency	NFRA	100	Ndani ya nchi	Huduma
5.	Cashewnut Board of Tanzania	CBT	100	Ndani ya nchi	Huduma
6.	Sugar Board Of Tanzania (Sbt)	SBT	100	Ndani ya nchi	Huduma
7.	Tanzania Coffee Board	TCB COFFEE	100	Ndani ya nchi	Huduma
8.	Tanzania Cotton Board	TCB COTTON	100	Ndani ya nchi	Huduma
9.	Tanzania Fertilizer Regulatory Authority	TFRA	100	Ndani ya nchi	Huduma
10.	Tanzania Pyrethrum Board	TPB	100	Ndani ya nchi	Huduma
11.	Tanzania Sisal Board	TSB	100	Ndani ya nchi	Huduma
12.	Tanzania Tobacco Board	TTB TOBACCO	100	Ndani ya nchi	Huduma
13.	Tea Board of Tanzania	TBT	100	Ndani ya nchi	Huduma
VI: Taasisi za Afya - 6					

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
1.	Benjamin Mkapa Hospital	BMH	100	Ndani ya nchi	Huduma
2.	Jakaya Kikwete Cardiac Institute	JKCI	100	Ndani ya nchi	Huduma
3.	Muhimbili National Hospital	MNH	100	Ndani ya nchi	Huduma
4.	Muhimbili Orthopaedic Institute	MOI	100	Ndani ya nchi	Huduma
5.	Ocean Road Cancer Institute	ORCI	100	Ndani ya nchi	Huduma
6.	Tanzania Food and Nutrition Centre	TFNC	100	Ndani ya nchi	Huduma

VII: Mifuko ya Hifadhi za Jamii - 4

1.	National Health Insurance Fund	NHIF	100	Ndani ya nchi	Huduma
2.	National Social Security Fund	NSSF	100	Ndani ya nchi	Huduma
3.	Public Service Social Security Fund	PSSSF	100	Ndani ya nchi	Huduma
4.	Workers Compensation Fund	WCF	100	Ndani ya nchi	Huduma

VIII: Uendeshaji wa Sekta - 7

1.	Agricultural Inputs Trust Fund	AGITF	100	Ndani ya nchi	Huduma
2.	Higher Education Students' Loans Board	HESLB	100	Ndani ya nchi	Huduma
3.	National Water Fund	NWF	100	Ndani ya nchi	Huduma
4.	Roads Fund Board	RFB	100	Ndani ya nchi	Huduma
5.	Tanzania Education Authority	TEA	100	Ndani ya nchi	Huduma
6.	Tanzania Forest Fund	TAFF	100	Ndani ya nchi	Huduma
7.	Universal Communications Service Access Fund	UCSAF	100	Ndani ya nchi	Huduma

IX : Rufaa za Sheria - 4

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
1.	Fair Competition Tribunal	FCT	100	Ndani ya nchi	Huduma
2.	Public Procurement Appeals Authority	PPAA	100	Ndani ya nchi	Huduma
3.	Tax Revenue Appeals Board	TRAB	100	Ndani ya nchi	Huduma
4.	Tax Revenue Appeals Tribunal	TRAT	100	Ndani ya nchi	Huduma

X : Taasisi nyinginezo - 44

5.	Copyright Society of Tanzania	COSOT A	100	Ndani ya nchi	Huduma
6.	Dar es Salaam Rapid Transport Agency (Dart)	DART	100	Ndani ya nchi	Huduma
7.	Deposit Insurance Board	DIB	100	Ndani ya nchi	Huduma
8.	E-Government Authority	eGA	100	Ndani ya nchi	Huduma
9.	Export Processing Zones Authority	EPZA	100	Ndani ya nchi	Huduma
10.	Geological Survey Of Tanzania	GST	100	Ndani ya nchi	Huduma
11.	Government Chemist Laboratory Authority	GCLA	100	Ndani ya nchi	Huduma
12.	Government Procurement Services Agency	GPSA	100	Ndani ya nchi	Huduma
13.	Marine Parks And Reserves Unit	MPRU	100	Ndani ya nchi	Huduma
14.	National Arts Council	BASATA	100	Ndani ya nchi	Huduma
15.	National Construction Council	NCC	100	Ndani ya nchi	Huduma
16.	National Economic Empowerment Council	NEEC	100	Ndani ya nchi	Huduma
17.	National Identification Authority	NIDA	100	Ndani ya nchi	Huduma
18.	National Kiswahili Council	BAKITA	100	Ndani ya nchi	Huduma
19.	National Land Use	NLUPC	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendesaji	Asili ya Uendesaji
	Planning Commission				
20.	National Museum of Tanzania	NMT	100	Ndani ya nchi	Huduma
21.	National Sports Council of Tanzania	NSCT	100	Ndani ya nchi	Huduma
22.	Occupational Safety and Health Authority	OSHA	100	Ndani ya nchi	Huduma
23.	Petroleum Bulk Procurement Agency	PBPA	100	Ndani ya nchi	Huduma
24.	Registration Insolvency and Trusteeship Agency	RITA	100	Ndani ya nchi	Huduma
25.	Rural Energy Agency	REA	100	Ndani ya nchi	Huduma
26.	Small Industries Development Organization	SIDO	100	Ndani ya nchi	Huduma
27.	Tanzania Buildings Agency	TBA	100	Ndani ya nchi	Huduma
28.	Tanzania Electrical, Mechanical and Electronics Services Agency	TEMESA	100	Ndani ya nchi	Huduma
29.	Tanzania Extractive Industries Transparency Initiative	TEITI	100	Ndani ya nchi	Huduma
30.	Tanzania Film Board	TFB	100	Ndani ya nchi	Huduma
31.	Tanzania Fisheries Corporation	TAFICO	100	Ndani ya nchi	Huduma
32.	Tanzania Forest Service Agency	TFS	100	Ndani ya nchi	Huduma
33.	Tanzania Government Flights Agency	TGFA	100	Ndani ya nchi	Huduma
34.	Tanzania Investment Centre	TIC	100	Ndani ya nchi	Huduma
35.	Tanzania Meteorological Authority	TMA	100	Ndani ya nchi	Huduma

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
36.	Tanzania National Business Council	TNBC	100	Ndani ya nchi	Huduma
37.	Tanzania National Roads Agency	TANRO ADS	100	Ndani ya nchi	Huduma
38.	Tanzania Revenue Authority	TRA	100	Ndani ya nchi	Huduma
39.	Tanzania Rural and Urban Road Agency	TARURA	100	Ndani ya nchi	Huduma
40.	Tanzania Tourist Board	TTB TOURIST	100	Ndani ya nchi	Huduma
41.	Tanzania Veterinary Laboratory Agency	TVLA	100	Ndani ya nchi	Huduma
42.	Tanzania Wildlife Management Authority	TAWA	100	Ndani ya nchi	Huduma
43.	Warehouse Receipts Regula- tory Board	WRRB	100	Ndani ya nchi	Huduma
44.	Weights and Measures Agency	WMA	100	Ndani ya nchi	Huduma

Chanzo: Taarifa ya Utendaji ya Msajili wa Hazina kwa mwaka wa fedha 2021/2022

6.0 KIAMBATISHO 02: ORODHA YA UWEKEZAJI WA SERIKALI KWENYE TAASISI AMBAPO SERIKALI INA HISA CHACHE (MIS)

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
<i>I: Kampuni za Mawasiliano - 2</i>					
1.	Airtel Tanzania Plc.	AIRTEL	49	Ndani ya nchi	Biashara
2.	DATEL Tanzania Limited (A-Link Telecom Tanzania Limited)	DATEL	35	Ndani ya nchi	Biashara
<i>II: Kampuni za Ujenzi - 1</i>					
3.	Mwananchi Engineering and Construction Company Limited	MECCO	25	Ndani ya nchi	Biashara

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
III: Kampuni za Nishati- 3					
4.	PUMA Energy Tanzania Limited	PUMA	50	Ndani ya nchi	Biashara
5.	Tanzania Zambia Mafuta Pipeline Limited	TAZAMA	50	Ndani ya nchi	Biashara
6.	Tanzania International Petroleum Reserves Limited	TIPER	50	Ndani ya nchi	Biashara
III: Kampuni za Madini- 6					
7.	Bulyanhulu Gold Mine Limited	BGML	16	Ndani ya nchi	Biashara
8.	Mbeya Cement Company Limited	MCCL	25	Ndani ya nchi	Biashara
9.	North Mara Gold Mine Limited	NMGML	16	Ndani ya nchi	Biashara
10.	TEMBO Nickel	TEMBO	16	Ndani ya nchi	Biashara
11.	TWIGA Minerals Company Limited	TWIGA	16	Ndani ya nchi	Biashara
12.	Williamson Diamond Limited	WDL	37	Ndani ya nchi	Biashara
III: Kampuni za Huduma za Kifedha – 16					
13.	Dar es Salaam Stock Exchange	DSE	15	Ndani ya nchi	Biashara
14.	Industrial Promotion Services (T) Limited	IPS	18.2	Ndani ya nchi	Biashara
15.	NBC Limited	NBC	30	Ndani ya nchi	Biashara
16.	NMB Bank Plc.	NMB	31.8	Ndani ya nchi	Biashara
17.	Tanzania Re-Insurance Company Limited	TAN RE	Golden Share	Ndani ya nchi	Biashara
18.	Tanzania Development Finance Limited	TDFL	32	Ndani ya nchi	Biashara
19.	African Development Bank	AfDB	0.76	Nje ya nchi	Biashara
20.	African Re-Insurance Corporation	AFRICA RE 0	0.8	Nje ya nchi	Biashara

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
21.	African Trade Insurance Agency	ATIA	8.37	Nje ya nchi	Biashara
22.	East Africa Development Bank	EADB	26.32	Nje ya Nchi	Biashara
23.	East and Southern Africa Trade and Development Bank	TDB	8.33	Nje ya nchi	Biashara
24.	International Development Association	IDA	0.24	Nje ya nchi	Biashara
25.	International Finance Corporation	IFC	0.07	Nje ya nchi	Biashara
26.	Multilateral Investment Guarantee Agency	MIGA	0.22	Nje ya nchi	Biashara
27.	Shelter Afrique	S. AFRIQUE	0.7	Nje ya nchi	Biashara
28.	World Bank (International Bank for Reconstruction Development)	IBRD	0.06	Nje ya nchi	Biashara
IV: Kampuni za Uzalishaji - 16					
29.	ALAF Limited	ALAF	24	Ndani ya nchi	Biashara
30.	Abood Seed Oil Limited	ASOIL	20	Ndani ya nchi	Biashara
31.	East African Cables (T) Limited	EA CABLES	29	Ndani ya nchi	Biashara
32.	Friendship Textile Company Limited	FTC (URAFIKI)	50	Ndani ya nchi	Biashara
33.	Keko Pharmaceuticals (1997) Limited	KPIL	40	Ndani ya nchi	Biashara
34.	Kilombero Sugar Company Limited	KSCL	25	Ndani ya nchi	Biashara
35.	Mbinga Coffee Curing Company Limited	MBINGA CCC	43	Ndani ya nchi	Biashara
36.	Mbozi Coffee Curing Company Limited	MBOZI CCC	32	Ndani ya nchi	Biashara
37.	Moshi Leather	MLI	25	Ndani ya nchi	Biashara

Na.	Jina	Kifupi	% ya Umiliki	Eneo la Uendeshaji	Asili ya Uendeshaji
	Industries				
38.	TANELEC Limited	TANELEC	30	Ndani ya nchi	Biashara
39.	Tanganyika Instant Coffee	TANICA	7.7	Ndani ya nchi	Biashara
40.	Tanzania Cigarette Company Limited	TCC	2.2	Ndani ya nchi	Biashara
41.	TLL Printing and Packaging Limited	TLLPPL	9	Ndani ya nchi	Biashara
42.	TOL Gases Limited	TOL 6	6.2	Ndani ya nchi	Biashara
43.	TPC Limited	TPC	25	Ndani ya nchi	Biashara
44.	Tanzania Pharmaceuticals Industries	TPI	40	Ndani ya nchi	Biashara
<i>V: Kampuni za Uchakataji - 1</i>					
45.	TANSCAN Timber Limited	TANSCAN	49	Ndani ya Nchi	Biashara
<i>VI: Kampuni za Usafirishaji – 3</i>					
46.	Chinese Tanzania Joint Shipping Company Limited	SINOTASHIP	50	Ndani ya Nchi	Biashara
47.	Tanzania Zambia Railways Authority	TAZARA	50	Ndani ya nchi	Biashara
48.	UDA Limited	UDA	49	Ndani ya nchi	Biashara
<i>VI: Kampuni za Huduma za Kitalii</i>					
49.	Inflight Catering Services Limited	ICSL	29	Ndani ya nchi	Biashara
50.	New Africa Hotel	NAH	23	Ndani ya nchi	Biashara

**7.0 KIAMBATISHO 03: UCHANGANUZI WA MCHANGO KATIKA
MFUKO MKUU WA SERIKALI**

NA.	Aina ya Mchango	2019/2020	2020/2021	2021/2022
1.	Malipo ya Gawio	324,889,500,000	325,401,580,000	412,430,530,000
2.	Michango ya asilimia 15	399,872,860,000	291,380,210,000	423,303,210,000
3.	Ziada ya Michango Mengine	25,741,390,000	20,809,010,000	14,047,650,000
4.	Michango ya Kampuni ambako Mashirika ya Umma yana Hisa	3,446,630,000	70,000,000	500,000,000